

Nábožensko-mravné vychování
studující mládeže
na „dřívějších“ a „nynějších“
středních školách.

Právě nyní
naléhavé časové úvahy o „dřívější“ a „nynější“
studující mládeži na středních školách

podává

Jan K. Javůrek,

bývalý ředitel škol, nyní na odpočinku
v Praze.

V Praze 1888.

Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny
(J. Zeman a spol.).

Cena 30 kr.

Knihhtiskárna Cyrillo-Methodějská (J. Zeman a spol.)
v Praze, Ostrovní ulice čís. 1508—II.

vydala následující č a s o v é spisy :

NÁRODNÍ ŠKOLA

„jindy“ a „nyní“

čili :

škola „náboženská“ a „beznáboženská“.

Právě nyní naléhavé a neodkladné časové úvahy mezi
„dřívější“ a „nynější“ národní čili obecnou školou
podává

Jan K. Javůrek,

bývalý ředitel škol, nyní na odpočinku v Praze.

Cena 20 kr.

NÁRODNÍ CÍRKEV.

Napsal

Miloš Em. Wachek.

Jednotlivý výtisk (75 stránek) stojí 30 kr.

Zakázky vyřídí

Cyrillo-Methodějské knihkupectví (G. Francel)

v Praze, Malé náměstí č. 143—I.

Nábožensko-mravné vychování
studující mládeže
na „dřívějších“ a „nynějších“
středních školách.

Právě nyní
naléhavé časové úvahy o „dřívější“ a „nynější“
studující mládeži na středních školách

podává

Jan K. Javůrek,
bývalý ředitel škol, nyní na odpočinku
v Praze.

V Praze 1888.

Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny
(J. Zeman a spol.).

Všem upřímným přátelům
školství, naší studující mládeže,
svědomitým vlastnilům a všem rodičům

věnuje

spisovatel.

V první své brožůrce ze dne 22. února 1888. vytknul jsem, jak by asi měla býti nynější národní čili obecná škola opravena, aby v každém jak v církevním, tak ve státním i v občanském ohledu vyhovovala. Myslím a doufám silně, že se tak stane a návrh knížete Liechtensteina že se prosadí. To doufáme a očekáváme od našich poctivých a svědomitých poslanců jak na říšské radě tak i na zemských sněmích. Jedině na zásadách nábožensko-mravních zřízená národní škola může s úspěchem působiti; neboť kam bychom to medle přišli, kdyby měla býti naše národní škola podle přání štváckých, všemu mravo-náboženskému vychování mládeže se opírajících a všudy jen samý rozkol hlásajících novin, nechť již jsou to noviny české aneb německé, vše jedno! Jak pak by to asi za řadu let vyhlíželo v našem rakousko-uherském mocnářství, kdyby se nekalé záměry těmito liberálním novinářům a jejich lživým novinám a ostatním „*falešným pro-
rokům*“ podařily a ze školy národní všecken nábožensko-mravný cit a zbožné vychování odstraněny byly. Jací pak by to asi byli otcové a matky, synové a dcery, postrádající takto všeho lepšího mravního citu, čímž by i *lásky k bližnímu, které již beztoho málo mezi nynějším pokolením nalezneš, docela vyhynula*: Mezi lidem by se jen zakořenily

a rozhostily *sobectví, všelikeré utiskování, nedůvěra jednoho k druhému, podvod, nevěra, nelidskost* atd. vůbec jen pouhý „*materialismus*“, který již počíná beztoho v úžasné míře kořeny své zapouštěti a jako „*zhoubný hnis*“ mezi lidem rádit!

Časy jsou nyní zlé, zápas o život stává se nyní těžším. Kdo si chce existenci na pevných základech zbudovati, musí se otužiti a proti rozličným příkořím a nehodám obrniti. Víra živá a mravnost bezúhonná jsou útěchou a hlavní oporou člověka v štěstí i neštěstí, ony ho chrání, aby s pravé cesty nezbočil a do hmotné nebo mravní záhuby se neuvrhl. Chudšas i ten sebe větší zmužile snáší všelike útrapy a strádání, má-li víru a je-li mravně zachovalý. Útěcha, že se snad časy jednou přece zlepší a že se vše obrátí, anebo že aspoň tam na nebesích dojde jednou zasloužilé odplaty, ho sílí, že si nezoufá, že nepodlehne bědám a nehodám na něj se valícím. Totéž tvrditi nemůžeme vždy o lidech, jimž se dostalo lepšího vzdělání, jimž zápas o existenci tedy valně byl usnadněn. A proč lidé vzdělaní anebo aspoň polovzdělaní nedovedou útrapy tak hrdinsky snášeti jako ten prostý lid? Proto, že na mnoze jim schází ony vlastnosti, které prvnějšího hlavní bývají oporou; víra pevná, mravnost bezúhonná. Úžasný jest nyní počet polovzdělaného a vzdělaného proletáře, který sobě i lidstvu je na obtíž.

Sledujeme-li dáta statistická, tedy s hrůzou pozorujeme, že sotva každý čtvrtý až pátý student střední školu celou dostuduje. Část takových propadlých studentů musí se po několikaletých studiích vrhnouti na jiné zaměstnání, čímž přechasto bývá naprosto ztracen kapitál na obmýšlené ale nedodělané studie obětovaný. Ostatně případ tento není tak zlý, i z propadlých studentů mohou se

v jiných povoláních státi řádní muži, kteří se mohou dodělati i velikých úspěchů, kteří národu a státu mohou prospěti. Hůře je s oněmi studenty, kteří naprosto se zvrhli, kteří pak úžasným procentem pomáhají plniti trestnice a káznice. Bývali to často nadějní, čiperní hoši a přece na tak smutná místa to přivedli. Proč? Protože poklesli mravně i tělesně. Počáteční malé poklesky následkem lehkomyšlnosti nebo zlého příkladu prováděné se zmohly konečně v jednání zločinné a zničily na sta existencí. Nápravy tu nezbytně třeba, zavčas nutno odstraniti kořeny zla.

Upozorňujeme-li v této úvaze více na stinné stránky našeho středního školství, nikdo nám to ve zlé nevykládej. Úmyslem naším bylo, věci dobré prospěti.

* * *

V předešlé brožůrce své jsem pojednal o „*národní škole jindy a nyní*“, čili o „*škole náboženské a beznáboženské*“; v přítomné brožůrce jsem si však vybral za úkol pojednati o *nábožensko-mravném vychování na dřívějších a nyníjších středních školách, totiž gymnasiích, reálkách a částečně měšťanských, dřívějším hlavním školám podobné jako reálky odpovídajících.*

Za dřívějších dob musilo žactvo na gymnasiích a krajských hlavních školách (nynějších reálkách) denně do chrámu Páně na mši svatou s pány „professory“ choditi a to v zimě i v létě a tam zbožné písně při oběti mše svaté zpívati. Avšak podívej se, milý čtenáři, nyní; kromě neděl a svátků neuvidíš tam ani jedinkého žáka z těchto ústavů. Za to ale jdi a podívej se denně již třeba ráno o 7. hodině v zimě i v létě před některou střední neb měšťanskou školu a uvidíš tam houfy,

ba kolikráte již několik set nadějných žáků čili „studentíků“, jak tam hulákají a se prohánějí o „všechno pryč“, mávajíce při tom knihami, pravítky a torbami.

Do školy nemohou, vrata jsou zamknuta, jelikož školník má poručeno až teprve 15 minut před osmou hodinou otvírati; a to jest také v pořádku, neboť by tam tropili takový hluk, že by to školní budovou otrásalo a k tomu by pak ještě třeba značných škod nadělali.

Táži se nyní, nebylo by lépe, kdyby mládež tato, beztoho již dospělejší, v kostele mši svaté přítomna byla a tam zbožné písně prozpěvovala, nežli před školou na ulici takovéto „kousky“ prováděla? Nebylo by jí to na těle i na duchu prospěšnější? A k tomu by se ještě mnohý ten „studentík-hoch“ kolikráte trestu a „špatné známce z mravů“ za jeho neslušné chování na ulici a před školou vyhnul.

Mnohý útlocitný (?) nynější „reformátor“ školství bude mi snad „necitelnost“ (?) a „zpátečnictví“ (?) vytýkati, že chci i v zimě „ubohé“ žáky do kostela honiti, že prý jest to zdraví velmi nebezpečné a že by tam nastydli a z toho že by vážné nemoci povstati mohly!

Inu vidíme, jak ti jemnocitní a až hrůza o zdraví *již dospělejší mládeže* se bojíci „napravitelé“ (?) to vytácejí, jen aby co možná katolickou studující mládež chrámu Páně odcizovali a služeb božích vzdalovali!

Za mých studentských let musili jsme po celý školní rok do chrámu Páně denně na mši svatou choditi, a přece žádný z nás z toho nenastydnul, ani neonemocněl a snad nezemřel. Či snad jest to zdraví prospěšnější, prohání-li se žáci přes hodinu na ulici a třeba kolikráte ve

sněhu se válejí a „hrudují“, při tom knihy a jiné školní věci pokazí a poztrácí, oděv a boty promočí, roztrhají a pak do vytopené třídy přicházejí? Co jest žákům prospěšnější, v kostele *půl hodinky* mši svaté přítomnu býti aneb přes hodinu na ulici povykovati a všelijaké nedovolené věci a rozpustilosti tropiti? A pak bývají k tomu ještě ve větších městech dlažby v kostelích prkny pokryty, žáci se tedy zastydnouti nemusí.

Aby mi ale někdo z těchto útlocitných (?) moderních, avšak „falešných proroků“ snad nějakou „necitelnost“ nepředstíral, nežádám tedy, aby mládež nynějších středních škol i v zimě denně do chrámu Páně chodila, nikoli; přec ale velmi prospěšné a slušné by bylo, aby naše studující mládež aspoň v jarních měsících, *počínaje I. březnem denně do kostela na mši svatou chodila* a tam se slušně, jak se na posvátné místo toto patří, chovala, což ovšem jen pod bedlivým dozorem pánů profesorů a učitelů státi by se musilo. Tím však nemíním, aby celý sbor učitelský denně se žáky do kostela chodil: přec ale ti páni byli by povinni žáky své tam doprovázeti, již první hodinu ve třídách zaměstnáni jsou. Aby jen dva neb tři z pánů profesorů se žáky do chrámu Páně střídavě chodili, bylo by dle mého úsudku nedostačné, jelikož by jim nebylo možno, celou řadu žáků jak náleží kontrolovati, a pak, jak by mohl ten neb onen pan učitel aneb professor žáka k zodpovědnosti pohnati, jenž ten neb onen den v kostele nebyl, nýbrž snad někde pobíhal a lichými výmluvami vytočiti se hleděl, když sám také tam nebyl? Nepomyslel by si mnohý takový studentík: „Pane professore, vždyť vy jste tam sám také nebyl“; pročez mějmež opět staré a osvědčené přísloví na paměti: „*Verba movent, exempla tra-*

hunt“, t. j. slova poučují, příklady táhnou (vábí), chceme-li vůbec jakéhosi řádného úspěchu docílit.

Tak to bylo zavedeno na dřívějších středních školách a velmi přísně se k tomu přihlíželo, aby pořádku tohoto svědomitě šetřeno bylo. Ale nyní? — A že to bylo věru dobré, výtečné zařízení, dokáží hned.

Milý čtenáři, a to tím více, jsi-li pedagog, sleduj laskavě moje řádky a úvahy.

Pojďme o něco nazpět a nahlédněme do dřívějších židovských škol národních i středních. Veškerá mládež musila se shromáždit denně ráno o 7 hodinách ve svých třídách, tam odložila své věci a byla třídními učiteli vedena do velmi prostorné, k tomu účeli již zvláště zařízené třídy, „modlitebnice“ zvané. V průčelí stál na vyvýšeném místě stůl a na něm skvostná skříň, v níž uloženo bylo písmo svaté (tóra); to vše podobalo se našim oltářům. Zde vykonala mládež svoji ranní pobožnost, která asi půl hodiny trvala, a byla pak svými učiteli do tříd uvedena, načež započalo v 8 hodin vyučování. A myslíte, rozmilí, že snad tento blahodějný pořádek na židovských školách v nynější „nové éře“ zaniknul? I Bůh chraň, jděte se jen podívat do té neb oné židovské školy a přesvědčíte se, že se až posud zachovává.

Na židovských školách může tedy školní vyučování denně se službami božími počínati a na katolických ne?

Ale tu mi zase ten který „liberál“ vytkne, že jen opět „židovské školy“ za vzor „katolickým“ stavím. A víte, drazí přátelé „náboženské školy“, co mu odpovím? Asi toto:

„Jinak mi nelze, jinak nemohu!“

Židé si nikterak nenechali poplésti mozek a rozum takovými „křiklouny“ a nynějšími moderními avšak „z gruntu falešnými proroky“, tak jako mnozí, již jim šli na „vějičky“; oni podrželi a drží skálopevně svůj nábožensko-mravný ráz ve svých školách a od toho neustoupí i kdyby snad měli vše obětovati!

V sousedních Uhrách, až na několik státních novějších středních škol, mají všechna gymnasia dosud náboženský ráz a podléhají především doзору a řízení příslušných vyšších církevních úřadů. Podobně je tomu u většiny středních škol v ostatních státech evropských, ať katolických, ať protestantských.

Je-li pak tomu také u nás katolických křesťanů tak? *Mnohý zaprodá víru svou a náboženství za pramizerný „jidášský peníz“, jen když vidí z toho nějaký prospěch a zisk, nedbaje na to, že snad tím celý národ a vlast v porobu a úpadek uvede!* A proto praví božský Spasitel náš:

„Chraňte se falešných proroků!“

A nuže, pojďme nyní a podívejme se do takové třídy, kde se žáci před započatím vyučování třeba přes hodinu před školní budovou na ulici do unavení proháněli, neplechu tropili a třeba se i seprali! Jaká pak pozornost na přednášku u takových žáků může býti? Víím to ze zkušenosti, že tací rozpustilci, přijdouce do třídy, jeden na druhého pěstěmi hrozí, co za tím pan professor v potu tváří svůj předmět přednáší. Ano, mnohdy to jde ještě dále, tak že si pod lavici píšou výhrůžná psaníčka, kterak jeden druhému po škole „nabije“.

Toho však by nemusilo býti, kdyby žactvo vždy denně do chrámu Páně na mši svatou chodilo a to aspoň, jak již praveno, v jarních a letních měsících a zajisté že by pak úžasná většina

žáků na těchto ústavech mnohem větší prospěch dělala, nežli se bohužel! až posud stává; neboť *kde jest mravnost, tam jest také pilnost a následně i větší pokrok!*

Naše vyšší školy postrádají rázu náboženského, přední to mravní opory a udržovatele řádu a pořádku. Práce, jež se nepočíná s Bohem, bývá málo platná. Mnohý professor vyučování ani modlitbou nezahájí a učiní-li tak, tedy často to dělá ledabylo, aby věc odbyl. Často jediný professor liberál pokazí celou třídu.

Za takovýchto nynějších poměrů ani nelze pánům profesorům a učitelům tak účinkovati, jak by si toho skutečně přáli. Co si má ubohý ten professor neb učitel s takovými nezbedníky počítí, kteří ho v přednášce vyrušují, čímž pak obyčejně i celá třída k vůli několika rozpustilcům trpí? Což to pomůže, když takového „rušitele pokoje“ před lavici postaví? Pramálo, abych řekl takřka *nic*; takový „ničema“ dělá pak před lavicí rozličné posuňky a kolikráte, když professor neb učitel něco na tabuli kreslí, počty aneb matematiku přednáší a tudíž k žákům zády obrácen jest, ještě po něm posuňky dělá, čímž častokráte i celou třídu do hlasitého smíchu uvede a tak i profesora aneb učitele u ostatních žáků v posměch přivádí.

Na našich středních školách nebývá vzácností, že rozpustilí žáci po professoru peckami házejí, židli mu přiklízí anebo pilkou podřežou, aby se s ní svalil.

Vystrčí-li pak takového „rozpustilce“ za dvéře, to mu teprve „po chuti“ učinil; nezbeda se sebere a uteče pryč, vždyť na to počítal, že se mu tak stane a tu si již napřed čepici buď do kapsy aneb klobouk pod kabát schoval, jelikož jest si

jist, že to jeho již „nadchnutí kamarádi“ neprozradí, načež se pak kolikráte celého půldne po ulicích potlouká a jdoucím pak žákům ze školy se smíchem vypravuje, že profesora neb učitele „napálil“. Jaký pak příklad berou si z toho ostatní jeho spolužáci?

Vzkáže-li to professor aneb učitel jeho rodičům a žádá-li za potrestání takového „nadějného studentíka“, tu to někde jakéhos takéhos účinku má, ale ve více případech skoro žádného. Klučina cítě, že by byl doma od otce za to potrestán, nepřijde domů třeba až u večer, když již otce zlost pominula aneb není doma a věc ta častokráte přijde k zapomenutí. A stane-li se, že bývá otec doma a „hodného“ (?) synáčka svého chce potrestati, tu počne tento se vymlouvati, vlastně vyhlávati a praví, že jsou tím jeho spolužáci vinni, že na něho mají zlost, on že jest docela nevinnen, do čehož i také obyčejně „citlivá“ (?) matinka se vloží; aneb se kolikráte celá ta vina na profesora aneb učitele svede, že prý jest nespravedlivý, že prý věří jiným žákům, kteří prý ze msty na „nezbedu“ žalují, a ubohý professor aneb učitel si to pak sám odnese, a konečně i mnohý slabý a lehkovážný otec se přidá na stranu matčinu i rozpustilce, a synáček „nadějný“ se v duchu směje, že z trestu vyváznu a otce „obalamutil“. — A máme dosti příkladů, že mnohý otec ještě k tomu, místo co by měl synka svého potrestati a školu, professory a učitele v ochranu vzíti a jich se zastati, počne ještě před synkem, bez toho již nad míru rozpustilým a prohnaným, na professory a učitele „láteřiti“ a veškerou hanu na ně kydati, že prý jsou nespravedliví, že prý berou úplatky (!) a konečně prý i třídy prodávají!

Hůře ještě to dopadá se studentem, který jest ve městě na bytě obyčejně u chudší rodiny, která se ze stravování studentů živí. Tato z pravidla vždy studentu nadrůže, ponechává mu úplně zvůli a před rodiči vady a neplechy zamlčuje, aby jen studenta stravníka neztratila. Tento nemusí jíti do školy často několik dní, vždyť ví, že mu stravovatel potvrdí, že byl „nemocen“ a že zároveň se pánům professorům vysměje.

Nuže, rcete, milí čtenáři, co pak asi z takového „nadějného studenta“ vykvete, slyší-li svého nesvědomitého otce neb stravovatele takto mluvíti? Zajisté nic dobrého; tenť roste a zraje pro káznici!

Majíť sice páni professori a učitelé ještě jiné zákonnité tresty po ruce, jako: tak zvaný „karcer“ čili školní vězení, předvolání před „konferenci“, špatnou „známku z mravů“ a konečně „vyhloučení“ ze školy.

Uloží-li professor neb učitel takovému nezbedovi „karcer“, tu jest pak tím jen sám nejvíce potrestán, jelikož musí naň dohlížeti a následovně jest s ním také zavřen, a to se takovému studentovi líbí.

Předvolání takových rozpustilců před „konferenci“ potkává se též zřídka kdy s dobrým výsledkem; neboť tu mohou ředitel i se všemi professory a učiteli těmito „ničemům“ z pln hrdel ta nejkrásnější slova kázati a jim rozličné příklady za vzor stavěti; ano mohou si i plíce vymluvíti, mohou jich i na zlé následky jejich špatného chování upozorniti: nic platno, „ničemové“ poslouchají napomínání tato jedním uchem a druhým je pouštějí „ven“ a zůstanou přec jen zase tím, čím jsou.

A co pak si dělá takový zkažený žák z toho, dostane-li „špatnou známku“ z mravů do vysvědčení? Pranic, ještě se vysměje professorovi neb učiteli a před spolužáky svými se pak vychloubá, že prý dostal „husu“ z mravů. Avšak tím bývají nejvíce jen sami rodiče potrestáni! Kde pak se může onen žák s takovým vysvědčením proukázati? Nikde, a kde pak ho kdo vezme do učení? Myslím, že málo kdo, vždyť čteme každý den v novinách, že ten neb onen obchodník aneb mistr přijme jen „*hodného a mravného*“ hocha do učení.

A konečně s tím „vyloučením“ ze školy má to také skoro vždy smutné a zlé následky, jak pro rodiče tak též pro takového zpustlého hocha. Takový „ničema,“ jsa odvyklý všemu pořádnému chování a práci, nýbrž zvyklý jen na uličnictví a toulání, zůstává obyčejně rodičům na „krku“, a byť ho k nějakému mistru na učení dali, nevydrží tam dlouho; neboť pro neposlušnost, nezbednost, nepořádnost a lenivost jej buď sám mistr vyžene, aneb klučina sám od něho uteče a přijde rodičům opět na „krk“. A tak se stává, že takový „nadějný“ bývalý student třeba od třech ba i kolikráte více mistrů uteče, až jest konečně již „přestárlý“, že se k žádnému řemeslu již více nehodí a jsa zahálce oddán, nechce „ná-denničiti“, až se pak z něho stane „pobuda“ a cizímu majetku nebezpečný člověk, kterého špatný a smutný konec očekává!

Takto se děje nejen studentům rodičů méně zámožných, nýbrž i bohatých. Pan synator chodil dvě tři leta na studie, tam se ničemu neučil, zevloval, profesorům nadával, ba snad i vyhrožoval. Když ho ze školy vyhnali, dělal „šviháka“ a ve společnosti jiných darebáků a špatných ženštin dluhy. Rodiče třeba zatím zemřeli a nyní byl pan

syn s obrovským jméním za dvě, tři leta hotov. Z počátku falšoval směnky, pak páchal jiné podvody konečně se octl v kriminálu. Případy takové jsou bohužel příliš četné a v samé Praze málo zámožných rodin, které by své bohatství byly zachovaly po tři generace. Sešlostí takových rodin jsou obyčejně vinni lehkomyšní synáčkové, kteří pozbyli veškerého mravního podkladu a svědomí, svedeni byvše liberálními frásemi a „zásadami“, neobmezenou volností a svobodou.

Nu pěkně děkuji za takovou svobodu; v dalším probírání ukáži, kam to asi s takovou „volností“ a „svobodou“ studující mládeže přivedeme; vždyť smutné následky toho již se ukazují.

Hledejte u nynější studující mládeže „nábožensko-mravného“ ducha! Naleznete ho u ní? Nikoli! Tenť v ní již odumírá, neodumřel-li v ní již docela, a následkem toho klesají u ní *úprkem mravy, záliba v činnosti užitečných věcí, zmáhají se u ní lhostejnost v konání dobrém, rozpustilost přichází již v zdivočilost, sv. náboženství jest jí ledabylou věcí a z toho vykvétá neúcta ku starému věku, neúcta a neposlušnost ku vlastním rodičům a k duchovním i světským představeným!*

Vizte, vy „svobodomyšní“ reformatoři, jaké chcete míti a všemožně udržeti nynější „moderní školství“, jak je ve vašich rozkol hlásajících novinách nazýváte, vizte, toť jsou ty krásné výplody díla vašeho!

I.

Důležitá, ano velenutná a naléhavá jest toho potřeba, aby se i také na středních školách větší zřetel vzal na sv. náboženství, aby tak naše mravně klesající mládež opět se vzkřísila, k zbožnému a mravnému životu se navrátila, jen v dobrém a užitečném si libovala a ctnostný život vedla. Potřebu toho chci dokázati v následující úvaze:

Jest-li v nynější pokročilé době bylo zapotřebí většího zřetele vědám na středních školách věnovati, jelikož dřívější zařízení na gymnasiích a tak zvaných „krajských hlavních školách“ nynějším potřebám nevyhovovalo; tudíž se měl také zároveň dokonalý zřetel vzíti na sv. náboženství, aby též toto v nynější době, kde se nemrav a lhostejnost v konání křesťanských povinností tak úžasně rozmáhají, svému úkolu v „nábožensko-mravném“ vychování studující mládeže úplně dostáti mohlo.

Tím již není dosti řečeno, když ku vyučování sv. náboženství na středních školách v každé třídě *dvě hodiny* se vyměřilo; k tomu patří ještě mnoho jiného, má-li tento veledůležitý předmět na mládež působiti a jako „*mravouka*“ náležitě účinkovati.

Jest-li nynější „liberálové“ považují sv. náboženství za nějaký jen obyčejný „předmět“ na př. zeměpis, přírodopis a t. d. a vykřikují-li, že jest to přec „náboženská“ škola, tu jim do očí směle řeknu, že se strašně mýlí a lid takto jen „balamutí“.

Což to prospěje, vyučuje-li se nyní na středních školách v každé třídě týdně *dvě hodiny* sv. náboženství, když k tomu ještě ty hlavní podmínky,

jako: častější návštěva chrámu Páně, slušné chování na ulici, lepší dozor na mládež mimo školu, správnější úprava školních čítánek, ve kterých by byl také ohled vzat na sv. náboženství, přísné dbaní toto, aby mládež jak Boží tak církevní příkázání přesně a svědomitě zachovávala, pěstování a udržování ducha nábožensko-mravného u mládeže a t. d. scházejí.

Že to za nynějších časů nepostačí, chodí-li mládež středních škol pouze jen v neděli a ve svátek do kostela na mši svatou, podotknul jsem již svrchu. Mnohý žák, kdyby se nebál, že bude druhý den k zodpovědnosti pohnán a po případě i také potrestán, proč v neděli aneb ve svátek v kostele nebyl, zajisté že by tam ani v tyto dni nešel; neníť tomu vůbec zvyklý, aby na mši svatou chodil, a jde-li tam, tak to nečiní ze zbožnosti a z plnění povinnosti katolického křesťana, jak to církev svatá nařizuje, nýbrž chodí tam z „musení“ a to, co člověk z „musu“ koná, nemá skoro žádné ceny, nestojí to obyčejně za „nic“.

Avšak máme nyní velmi mnoho takových žáků, kteří by ten čas služeb Božích raději v kavárně, v hostinci aneb někde na procházce strávili, nežli aby šli do chrámu Páně. A k tomu si také často lživým způsobem čili podvodem dopomáhají. Je-li v neděli aneb ve svátek krásné počasí, tu jdou ten den hned ráno buď se svými rodiči, cizí studentíkové se svými stravovateli aneb se svými sobě rovnými „kamarády“ na „výlet“, a zůstanou tam třeba až do pouhé tmy: vždyť „tatínek“ svému synáčkovi aneb stravovatel svému „studentovi“ omluvenku napíše, že prý byl ten den „nemocen“, co zatím bodrý klučina na „výletu“ se proháněl a všelijaké „kousky“ tropil.

Ale tací lehkověrní otcové nemají na zřeteli budoucnost a mravný zdar dítek svých a stravovatelé, již mají svědomitě zastupovati rodiče svého svěřence, napíší jim takovou „omluvenku“, nepomyslíce na to, *že tím svádějí své svěřence ku lži a podvodu!*

Ovšem že nejsou všichni otcové a stravovatelé tak nesvědomití a konají své povinnosti úplně; přec však musím říci, že máme dosti a dosti ještě takových lehkovážných otců a stravovatelů.

Mnozí stravovatelé považují „studenty“ své za pouhé „zboží“ a „dojnou krávu“, z čehož jen užitek berou a nepomýšlí na svoji povinnost jako zástupcové rodičů; *jen když „student“ platí a „máma“ kuchyni dost „zásobuje“, nechť si pak „strávníci“ dělají, co chtějí; nechť přicházejí domů třeba i po „desáté“ večer a při tom navštěvují „lokály“ jakékoli i třeba velmi pochybné, to nevadí, jen když „platí a dávají“!*

A dále se táži, jest-li pak mnohý stravovatel aneb jeho manželka na to bdí, zdali se mladí „studentíkové“ každý večer před spaním a ráno, když vstanou, modlí?

Jest-li pak se modlí všude rodiče a stravovatelé s rodinou svou před jídlem a po jídle? Že se tak všude stává, pochybuji silně o tom! Tu se sedne ke stolu, vezme se lžíce do ruky a jí se; po jídle pak každý vstane od stolu, utře si ústa, aniž by se před jídlem a po jídle svatým křížem požehnal a jde po svých! A to se tak děje v mnohých katolických rodinách. Bůh to naprav! Podívejte se jen k protestantům a židům a přesvědčíte se, že i oni vždy před jídlem a po jídle svoji modlitbu vykonávají.

A přec jest to hlavní věci stravovatelů, jako zástupců rodičů, kteří jim dítky své, co nejdražší poklad, svěřili, aby je ke zbožnosti vedli.

Na to by také měli páni rodiče hlavní zřetel a hlavní váhu klásti, ke komu dám dítě své do bytu a na stravu a komu je svěřím?

Ale pohříchu se tak velmi zřídka stává, a tudíž také jedna příčina již záhy částečně zkažené mladé studující mládeže.

Nuže vraťme se ještě nazpět k naší úvaze o častější návštěvě chrámu Páně!

Toť jest přec dokázaná věc, že čím větší zbožnost u mládeže, tím přísnější mrav, tím větší úcta ku svým představeným a k zákonným pravidlům školním, tím větší horlivost a konání povinností svých, a výsledek toho? — „Tím lepší a zdárnější pokrok!“ A ejhle! Kdo z toho pak bude míti největší užitek? Zodpovídejme to po pořádku asi takto:

- a) sama studující mládež,
- b) rodiče,
- c) vlast užší,
- d) vlast širší čili stát a pak
- e) celé člověčenstvo.

a) Podívejme se jen na spořádaného „studenta“, pozorujme ho, jak jde do školy a ze školy, všimněme si ho jen na ulici; pojďme do třídy a pozorujme ho po vzdálí, jak on v lavici slušně sedí a přednáškám páně professorovým napnutě s úctou naslouchá! A proč? Tento hošík si denně vyprosí, *i třeba v zimě*, buď od maminky aneb, je-li strávník, od „paní“, by mu dala dříve snídání, *že půjde na mši svatou!* A hledme nyní na jeho pokroky: Je-li chudý, toť se rozumí, že jest od „školného“ osvobozen, a je-li výtečník,

dostane i „stipendium“ čili „nadací“, t. j. podpůrné peníze pro chudou, zvláště studující mládež.

Nuže jest to také u takového žáka, který téměř od sedmi hodin ráno před školou se svými spolužáky se hašteří, pere a se válí? A jak to s ním vyhlíží ve třídě, to jsem již dokonale vysvětlil. Může nějaká mravnost a prospěch z toho zkvétati? Rozhodně ne! Kdo jest tím poškozen? Toť se rozumí, že v první řadě rodiče a pak v druhé řadě nerozumný hošík „student“. A kdo jest tím vinen? Odpovím takto:

Za prve to, že žactvo aspoň v jarních a letních měsících denně do chrámu Páně nechodí. Za druhé nesou toho hlavní vinu sami rodiče, kteří na to nehledí, aby, když již nechodí žáci společně denně na mši svatou, aspoň jejich synek tam chodil, a mají se přesvědčiti, zdali tak činí; mají přísně toho dbáti, aby hošík jejich všech zlých společností a schůzek se varoval, kde by se pokazil, a konečně mají dítky své doma ke zbožnosti všemožně pobádati a přidržovati.

Jak blažení jsou tací rodiče, kteří mají dobře zvedené a zbožné syny, z kterých pak zajisté někdy statní muži a učenci, řádní průmyslníci, řemeslníci atd. se stanou a svému stavu, kterému se věnují, vždy jen čest dělati budou. Takovým zbožným a mravným žákům kvete již záhy štěstí, a očekává je spokojená budoucnost.

b) Nej přednější a nej hlavnější povinností rodičů jest, aby dítky své již záhy, totiž hned od útlého mládí duševně i tělesně vychovávali, a když tyto povyrostou, mají míti hlavní péči o to a pevně na tom státi, by na mravných základech, od nich jim vštípených dále pokračovaly, a to tak dlouho (ovšem dle možnosti), dokud do praktického života nevstoupí. Avšak řádní a o blaho dítek svých

pečliví rodiče ani potom nevzdají se vlivu na dítky své, a zajisté i dítky, takto v „bázni Boží“ vychované, i tehdy, když nabyly své „samostatnosti“, dobré rady a moudrých napomenutí rodičů svých uposlechnou.

Ale bohužel! máme přemnoho — ach! přemnoho takových rodičů, kteří dítek svých téměř hned od maličkosti si ani nevšímnou. Jsou-li bohatí, odevzdají je takřka hned v peřince v nejvíce případech nesvědomitým chůvám a pak služkám, takže kolikráte dítek svých ani celý den nevidí. Tyto „najaté“ osoby považují jim svěřené dítky za největší břemeno; povyrostou-li tyto, jest-li pak je již záhy učí modliti se? Na to má pečlivá matka, když se již sama vychováním dítek svých nezabývá, aspoň svědomitý zřetel bráti, aby osoby, totiž pěstounky, vychovatelky, učitelky atd. u dítek jim svěřených již záhy nábožensko-mravný cit probouzely a dále pěstovaly. Stává se tak všude? Pochybuji silně o tom.

Matka jest a ostane přec jen hlavním základem prvopočátečního vychování dítek a běda té matce, nechť si jest třeba milionářka aneb i ta nejvyšší šlechtična, zanedbala-li toto, a svěřila-li vychování dítek svých nesvědomitým osobám!

Mámeť dosti, ano přehojných příkladů, že syn, dědic po milionáři, jsa beze všeho nábožensko-mravného vychování, v krátkém čase všechn milionový statek promrhal a konečně sám — bídně zahynul! Vždyť máme staré přísloví:

„Otec bolestně shromáždil, stejskal,
Synek vesele prohýřil, vejskal!“

Žák, jsa nábožensko-mravně hned od rodičů svých vychován, vstoupí-li na střední školy, zajisté že pak dělá pokroky v každém ohledu,

a to s ním roste až do ukončení jeho studií. Neodchylilť se z té pravé cesty, učinil česť ústavu, na kterém studoval a pak neskonalou radost svým rodičům. A což pak když dosáhne nějakého postavení, nechť jest to již při tom neb onom stavu, nedělá on mu česť? Nemohou býti rodiče na tak zdárného syna hrdi? Nedělá jim to česť a vážnost v obci, že syna svého tak vychovali? Nemají z toho radost a nejsou snad šťastni? A jsou-li v bídě postaveni, to zajisté, že jich zdárný syn nikdy neopustí a bude se všemožně přičiňovati, by rodičům svým v jejich stáří život oslazoval a je jako oko v hlavě ošetřoval. Nejsou tací rodiče přešťastni?

Naopak ale podívejme se na takové synáčky, kteří, postrádající všeho nábožensko-mravného vychování hned z domova, nastoupili studia svá na středních školách. Odbude-li takový žák přec svá studia tak jak se říká „z bídy“, jiní tomu zase říkají „proklouzne-li“, a dosáhnuv potom pak nějakého postavení, podívejte se jen, stará-li se pak dále o své rodiče, a jsou-li tito v bídě postaveni, podporuje-li pak je? Ba nikoli a nikdy! Jako by jich ani neznal a o nich ani nevěděl! A dělá-li pak takovýto syn česť stavu svému? Velmi zřídka, jelikož nezná povinností, jaké Bůh jednomu každému stavu ukládá! Zkrátka, on Boha snad ani nezná, aneb jen dle jména a následovně ani o Něho nedbá — jest vůbec „neznaboh“. A dělá-li pak takto vychovaný syn česť a radost svým rodičům? Nikdy a nikdy; neboť nedělá-li česť stavu svému, který si přec vyvolil, tím méně bude ji prokazovati svým rodičům, třeba byli tito z vysokého aneb nízkého rodu, takovým „panákům“ jest to vše jedno. A radost? Toť nemožné neboť radost pochází teprve ze „cti“, a této zde není!

A proč, rodičové, hleďte všemožně o to, aby děti vaše již záhy v duchu nábožensko-mravném vychovány byly a takto vždy pokračovaly, abyste pak nemusili někdy s hanbou na ně pohlížeti; pomněte, že jedenkrát za to před Bohem budete museti se zodpovídati. Vizte, co praví písmo svaté:

„Jestliže kdo o své, a obzvláště o domácí, péče nemá, víru zapřel a jest horší nežli nevěřící“. (1. Tim. 6, 8.)

A dále praví písmo svaté:

„Vy otcové, vychovávejte syny své v kázni a v trestání Páně.“ (Efez. 6, 4.)

c, d) Myslím, že nemusím mnoho se rozepisovati o tom, že taková mládež, nabyvši ve školách středních pevného nábožensko-mravného výchování a vzdělání, zajisté i na vysokých školách, ač vstoupí-li na ně, v tom samém směru pokračovati bude a neodchýlí se nikdy z cesty mravnosti a slušnosti. Jinoši tací mají ustavičně na zřeteli jen účel svých povinností a cíl svého svého povolání, pěstují po čas svých studií neunaveně pouze jen vědu a umění, čili jedním slovem to, čemu se věnovali a zasvětili, aniž by se do jiných jim nepatřících věcí, jako na př. do politiky a t. d. míchali, vědouce, že jsou k tomu jiné orgány a osobnosti povolány. Rozvážní jiní studenti sledují život a činnost oněch mužů, již o literaturu, vědu, umění, národ a vlast nehybnoucích zásluh sobě vydobyli; jim slouží Dobrovský, Antonín Jaroslav Puchmajer, Vojtěch Nejedlý, Josef Jungmann, Kolár, Čelakovský, Šafařík, Šebastian Hněvkovský, Presl, František Sušil, Václav Zelený, František Palacký, Karel Amerling, Jan Karel Škoda, František Tesař, Josef Bačkora, Valerian Jirsík, František Doucha, Václav Beneš Třebízský, Sigmund Vašátko, Václav Štulc, Jan Havelka atd. za vzor! A mohl bych ještě velikou

řadu takovýchto mužů-velikánů vyjmenovati, jejichž památka v národě našem potrvá.

A jak pak mnoho podobných slavných učenců-veteránů z každého stavu ještě mezi námi žije!

A nuže tažme se, jaké pak asi bylo vychování těchto „oslavenců“, již dílem svou učeností a dílem svým působením jak národu, tak vlasti naší, užší i širší, čili státu, užitečnými se stali? Čtěme jen životopisy a sledujme jejich působení, a tu se zajisté dovíme a přesvědčíme, že *jejich vychování spočívalo a spočívá pouze jen na základě nábožensko-mravném!*

A hle, tito slavní muži stkví se nyní jako hvězdy, na něž národ i vlast s radostí a vděčností pohlíží a vždy pohlížeti bude. Jsouť pravou chloubou a radostí jak národa, tak vlasti i celého státu!

Avšak obraťme nyní zraků svých na „jinochy-studenty“, kteří všeho nábožensko-mravného vychování postrádají, a sledujme jejich činnost a vůbec celý jejich život.

Předně vykonávání křesťanských povinností jest jim téměř neznámou věcí, leč jsou-li k tomu nuceni, a to konají pak jen z „musu“ a jak jsem již pravil, taková věc nemá pro ně pražádné ceny, aniž by jim nějakého užitku *ohledně jejich mravů a té pravé vzdělanosti (!)* přinesla. O jakémsi pokroku u takových mladíků nelze ani mluvit, ten jest buď nevalný aneb docela pražádný. Jim jde jen o to, aby vůbec studovali (?) a drahý čas „zabíjeli“; jim neleží na srdci, aby jedenkrát národu, vlasti a celému státu stali se užitečnými a prospěšnými, aby se z nich stali vůbec řádní občané a potřební údové lidské společnosti. Oni mají jen na mysli, kterak by jedenkrát „lehčeji“ živi byli, nechť jest to již jakýmkoli způsobem, a tu se se stává,

že mnozí z nich ani úplné střední školy neodbyvše, vystupují do světa jako „nevědomci“ *beze všech nábožensko-mravních zásad*, a nevědouce nyní čeho se chopiti, dávají se na pochybenou dráhu, stávají se „darmošlapy“ a konečně — špatnými lidmi.

Stává se častokráte, že se takovému „nedostudovanému studentíku“ poštěstí, dostati místo jako „praktikant“ buď někde v nějakém obchodu, u pošty aneb u některého obecního aneb státního úřadu atd. A co myslíte, milí čtenářové, dospěje-li pak takový „chlapík“ kdysi jakého postavení, jež by jej slušně a poctivě živilo? I toto, nikdy, leč velmi zřídka, tak asi, kolik jest „bílých vran“. Takový mladík nezná svých povinností; buď nebyl k nim ani veden, aneb byl-li, nevšímal si toho hrubě.

Dostal-li v nějakém obchodě místo jako „praktikant“, tu mu nevoní práce, jakou mu pán jeho ukládá, a konec všeho bývá, že pan chéf-obchodník, seznav jeho vlastnosti, jej pak vyžene. Zřídka kdy dostane místo v druhém obchodu. A dejme tomu, že „chlapík“ takovýto přec nějakou delší dobu u svého pána vydrží, myslíte snad, rozmilí, že jest mu k užitku? Ba nikoli, vždy jen na škodu, hledí toliko jen svého prospěchu a nikoli pánova, a není-li tento dosti opatrný a obezřelý, tedy jej okrádá, kde jen může. Jsa se všemi místnostmi a okolnostmi obeznán, hledí v nepřítomnosti pána svého větší částky peněz se dopídití, a pak „upláchne“ kolikrát na delší dobu beze vsí stopy. Stal se tedy zlodějem! Ovšem že takový čistý „výlupek“ dlouho „zlaté svobodě“ své se netěší; bývá konečně přec jen lapen a cesta jeho pak vede často do — *kriminálu*.

A ohledněme se nyní po těch „polostudovaných“, již se dopídili nějakého místa buď u pošty

aneb jiných úřadů. Setrvají-li předepsaný čas v „prakci“, tu se jim pak obyčejně dostává místa jako „nejnižší“ úředník, ovšem že s malým služným, s kterým by však přec dosti „slušně“, ovšem že při šetrnosti a skrovnosti, se živiti i odívati mohli. Ale co takový „panáček“, jsa zvyklý již co bývalý pochybený student na zhýralý a nečinný život, nevychází se svým služným, dělá dluby, a nemá-li zámožných rodičů, aneb nechce-li je tatík za svého syna „úředníka“ platit, tu kuje tento již záhy „plán“, kterak a jakým způsobem by sobě k penězům dopomohl, aby pak s nimi kamsí, obyčejně do Ameriky, tohoto „Eldoráda“ vší svobody, „upláchnul“; a tak zanechává zločinné stopy po sobě!

A nestává se tak velmi zhusta u c. k. pošt, u berních úřadů a u advokátů? Neuplyne skoro ani měsíc, abychom nečetli v novinách, že tu a tam poštovní aneb berní úředník s větším obnosem peněz „upláchnul“, jako shora uvedeno.

A co pak se stává z takových lidí, kteří si svůj trest „odseděli“? Myslíte, že se tam snad polepšili? To byste se velice mýlili! Mnozí vycházejí odtud ještě zkaženější, a to mnohem více, nežli tam přišli; neboť tam přijdou ve styk s rozličnými zločinci všeho druhu, a od těch se ještě tomu všemu přiučí, o čem dříve ani ponětí neměli.

Jistý druh takovýchto „pokažených studentů“, sotva že si dosti bídné odbyl těch několik nižších tříd na středních školách, již studiemi „praští“ a místo co by se měl nějakému řemeslu řádně vyučiti, jde raději k nějakému notáři aneb advokátovi za „diurnistu“ a tam dře za tu nějakou zlatku, a snad ještě méně, denního platu od rána až i někdy do pouhé tmy! A ožení-li se konečně s chudou dívkou, což se obyčejně také stává, tu

teprve sejde se bída s nouzí dohromady. A přijde-li posléze rodina, tu se táži, může-li takový lehkomyšlný člověk s tímto jeho denním platem vycházeti? Zajisté že nemůže, a tu bývá pak nucen i mnohých nekalých „kousků“ a skutků se dopustiti, a co potom na něho čeká? *Opět jen — kriminál!* Mnohý advokát a notář by nám mohl vyprávěti, jakou „památku“ mu ten neb onen „diurnista“ zanechal, arciť největší část „diurnistů“ se posud poctivě, ovšem že dosti bídne, živí a pročež zasluhuje naši soustrasť.

Nuže a takovéto pochybené „chlapíky“, totiž „zkažené studenty“, jichž činy a působení jsem zde, myslím, dostatečně vylíčil, nazýváme — víte jak? „*Polovzdělaným*“ čili „*poloučeným*“ *proletariátem!*“ *A takovýto „proletariát“ jest jen na zkázu a zhoubu národu a vlasti.*

Ti se povalují za dne v kavárnách a hostincích a předstírají rodičům svým i jiným, že mají nějakou službu, což ve velkém městě, kde jeden druhého nezná, tvrditi lze snadno. V kavárnách takoví zaháleči hrají karty a jako vykutálení „kozáci“ nezkušené venkovany a maloměšťáky, jež ku hře svedli, podvodným, již dříve umluveným způsobem obehávají. Jiní se živí voděním pochybných existencí a opět jiní podobně jako zmínění již „kozáci“ přilepí se k podnapilým lidem, svádějí je ku hře a k pití a pak po dobrém nebo po zlém, oběti své, jež smyslů svých mocny nejsou a tělesnými silami v tom okamžiku nevládnou, o peníze, šperky a hodinky olupují. Nena- padá nám zajisté, abychom o studentstvu našem, které nedostudovalo aneb k jinému povolání se obrátilo, tvrdili, že jest vesměs daremné. Smutnou jest okolností, že se mezi nimi darebáci vůbec v značnějším počtu vyskytují; smutnou jest okol-

nost, že bývalí studenti výhrůžnými listy vynucují výplatné, že s revolverem v ruce často vynucují si tisíce a stovky (viz bratry Riedly, technika a realistu, kteří u Teplic přepadli jednoho bohatého mlynáře a kteří po delší dobu hráli si na loupežníky v českých lesích).

Nedivme se ani, že takoví romantičtí loupežníci a vyděrači pak sklesnou na zcela sprosté vrahy a lupiče, kteří odkrucují zámky, vloudí se do krámů, skladišť a bytů, a vykradou vše, co tam nalézají. V Praze a v jiných velkých městech soudní síně předvádějí nám často takovéto obrázky na oči. Našel se zajisté i dříve někdy zbloudilý student, který sklesl na dráhu zločinnou; ale tehdy byly takové úkazy „vzácnou výminkou,“ kdežto nyní jsou *zjevem docela všedním*.

Podvody, krádeže, loupeže i vraždy spáchané bývalými studenty se úžasně množí.

Na doklad toho všeho uvedu vám jeden hnusný případ, který zajisté ještě ve vaší paměti tkví a na který s hrůzou a ošklivostí sobě vzpomínáte. Jest tomu asi tři roky, co pověstný ničema *Vasmund*, špatně absolvovaný žák dvou reálních tříd v Karlíně, pražského architekta a inženýra Brzoráda v jeho bytu lotrovsky přepadl a jej loupežně zavraždil, jen aby se jeho peněz zmocnil, věda dobře, že tu dobu (bylo to v den výplaty dělníků u něho pracujících) značnou částku peněz u sebe má. Co záleželo na tom tomuto lotrovskému zlosynovi, že připravil ke stu dělníků, již u inženýra-architekta Brzoráda téměř ustavičně zaměstnání byli, o chléb; že oloupil město Prahu a stát o příčinlivého a řádného měšťana a podnikatele? Chtěl se pouze zmocniti jeho peněz — tento zlosyn, aby je pak sám ve společnosti lehkých ženštin a sice bezprostředně po

vraždě promarniti mohl. Avšak neužíval peněz těch dlouho, neboť trest Boží stihnul jej v zápětí; bylť jako loupežný vrah brzy vypátrán a — *k doživotnímu těžkému žaláři odsouzen* a v několika nedělích na to těžká železná vrata kriminálu se za ním zavřela jako hrob nad mrtvolou! Zdaliž nemáme více takových „Vasmundů“? Bohužel!

Vězte, rozmilí, že tento poslední druh takovýchto „nedodělaných studentů“ jest ten nejtěžší a nejnebezpečnější druh „kalibru“ spustlého „proleteriatu“; jejich řemeslem jest podvod, krádež, loupež a vražda! Kolik jen rodin. otců, užitečných členů společnosti lidské padlo těmto „lotrům“ za oběť! Hugo Schenk byl také takovýto zběhlý student; vystudoval nižší gymnasium, pak zludařil, kradl, páchal podvody a sprovedil konečně se života, pokud mu dokázáno, sedm obětí.

Tato „čistá cháska“ jest vlastně ona, která u veliké části naplňuje naše trestnice, žaláře, kriminály, káznice atd. Vezměme jen úřední výkazy trestnické do rukou a užasneme, popatříme-li na ty tisíce „ztracených existencí“, které v zamřížených zdích rakouských žalářů se nalézají a které stát živiti musí, což ovšem jen poctivé a příčinlivé poplatnictvo samo vydržeti musí.

Nyní ale, milí čtenářové, se tažme, kdo a co toho všeho nese hlavní vinu a co jest příčinou zkázy těchto tisíců pro občanský život ztracených osob?

Odpovím takto:

V první řadě ti, již o to se vsí silou a všemožně pracovali a pracují, aby církvi všecken vliv na školství docela odejmut byl, aby tato nemohla se státem a učitelstvem na vychování a vyučování mládeže spolu působiti; z toho pochází za druhé, že nábožensko-mravné vychování u naší studující

mládeže skoro již zaniklo! Katecheta byl za dřívějších dob „spirituálem“ ústavu, na němž účinkoval nyní však se považuje, jako by byl učitelem nějakého obyčejného předmětu, třeba na př. přírodopisu. Ale není tomu tak, on má a musí zastupovati *po řediteli to první místo* v učitelském sboru na ústavu, kde účinkuje; jemu se má a musí zjednati takového vlivu na celý ústav, aby byl jako pravým „spirituálem“; jeho pokynu na kázeň a nábožensko-mravné vychování má se zjednati vždy úplný průchod; sv. náboženství, tento nejpřednější a nejdůležitější předmět, nemá se považovati za nějaký „obyčejný předmět“, nýbrž musí míti úplnou platnosť jako „*mravouka*“, která má a musí celý ústav pronikati, a pak po tom to půjde, pak po tom docílí ústav takový rázu „nábožensko-mravného“ a dodělá se také mravních úspěchů.

Doufám, že jsem tedy dostatečně odůvodnil a dokázal, jak zapotřebí jest, *aby mládež středních škol aspoň od měsíce března denně do chrámu Páně na mši svatou pod patřičnou dohlídkou voděna byla, ač nechceme li, aby již záhy v záhubnou propast znemravnělosti a neznabožství klesla!*

A nyní přihlédněme k tomu, jak bychom působili, aby „nábožensko-mravný“ cit na středních školách opět se vzkřísil a oživnul, aby vyučování sv. náboženství jako pravá „*mravouka*“ a nikoli jako obyčejný „předmět“ ústavy tyto, zařízení jejich a vůbec celé vyučování na skrz proniklo, aby takto mládež naše nejen pouze „vědecky“, ale hlavně také, pokud možná, „nábožensko-mravně“ vychována z nich vycházela, a to budiž naší úvahou v částce druhé.

II.

Nynější pokročilá doba vyžadovala, by se vědám na středních školách větší zřetel věnoval, jelikož tyto v novějším čase velice pokročily a dřívější zařízení nynějším potřebám nevyhovovalo. A tak se také stalo; na všechny předměty se vzal náležitý ohled, počet hodin vyučovacích byl pro každý předmět značně rozmnožen, jen bohužel — svaté náboženství, tento nejpřednější a nejdůležitější předmět zůstal nepovšimnut, zůstal pravou popelkou! Na místě, co by se bylo mělo tomuto posvátnému předmětu aspoň měsíčně několik vyučovacích hodin přidati, bylo mu jich ještě ubráno, tak že tento před důležitý a na vývoj mravného vychování působící předmět takřka pod jiný obyčejný předmět klesnul! Důkaz patrný toho máme, že na mnohých reálkách *již od páté třídy žádnému náboženství se nevyučovalo! Tři úplné roky neslyšeli tedy tito žáci ničeho o Bohu a o sv. náboženství!* Byloť zkrátka odstraněno! Toho si dobře všimlo dospělejší studentstvo, a co si o tom myslilo, může si každý dovtípit.

Tím však nejsou katecheti vinni; vinu toho nese docela někdo jiný. Marně bys nyní hledal „nábožensko-mravného“ ducha v nynější studující mládeži, jaký panoval na dřívějších gymnasiích a tak zvaných krajských hlavních školách (nynějších reálkách), tenť buď docela vymizel aneb na velmi nízký stupeň sklesnul! Toho nenesou snad vinu katecheti aneb snad sbor professorský, nikoli; kdo jest tím vinen, ukáži následovně. Ale podnět k tomu nalezneš, milý čtenáři, hned, jen sleduj tuto úvahu:

Tak na př. vezměme do rukou třeba jen čítanky pro střední školy předepsané; v nich nalézáme slušně zastoupeny téměř všechny předměty a vědy. Tam nalezneš hojnost článků mluvnických, totiž z literatury a poesie, články země- a dějepisné, přírodovědecké, silozpytné; i též lučba, technologie, zdravotověda, ano i výtvarné umění, hudba a tělocvik jsou tam řádně zastoupeny. *Hledej ale v těchto čítankách také nějaké články náboženské*, tu věru musíš pilně pátrati, a jsi-li krátkozraký, tak ti radím, abys si vzal buď ostré brejle aneb drobnohled na pomoc, a zajisté, že *jich tam velmi po skrovňoučku nalezneš!*

A nyní se táži, což pak jest sv. náboženství ten předmět, jenž nezasluhuje aspoň takového ohledu, jako ostatní předměty? Proč pak se mu nepoprálo ve školních čítankách aspoň takového zastoupení, jako ostatním předmětům, kterým bez toho více zvláštních hodin v týdni vykázáno jest?

Ale tu mi opět odpoví moderní liberálové, že jest sv. náboženství „otřepanou věcí,“ že nynější duch žádá pokročilosť a pak že by takovéto články obsažené v čítance školní uráželi „náboženský cit“ jinověrců!

Nuže vidíme to, zase nám předstírají tito hubitelé naší mládeže urážky náboženského jemnocitu jinověrců na př. židů! Tak, k vůli několika stům židovských studentů, kteří na rakouských středních školách studují, má na tisíce a tisíce katolických žáků odložití, zapříti aneb zapomenouti svaté náboženství — víru svou po otcích zděděnou!

Berou jinověrci na př. židé a protestanté také nějaký ohled při sestavování čítanek pro své školy na jinověrce? Zajisté že ne, a také dobře činí; *neboť chtějí si zachovati přesně náboženský ráz svých škol!* A přec máme ještě posud mnoho případů, že zde

a tam posílají mnozí rodiče, ovšem že jsou přemrštěnci, jimž nejde o víru a sv. náboženství, dítky své do židovských škol, jen aby se tam trochu té „němčině“ přiučily. Zdali pak tam nalézají tito žáci čítanek v křesťanském duchu sepsaných? Nikoli, tam musí používat čítanek v těch školách užívaných. Není to tlumení a udušování víry a náboženství u takových žáků? Což by se nepřiučili té „němčině“ také u takového učitele, jenž jest s nimi stejné víry? Ale nikoli, ubozí žáci jsou tam mocně vehnání, a na otázku, proč se tak děje, odpoví takový otec: „Es ist doch nur eine deutsche Schule“ (jest to přec jen německá škola)!

Ale i v tomto ohledu nechalo by se při sestavování čítanek pro střední školy krásně vyhověti, že by se též na žáky i židovského vyznání slušný ohled vzal; a jak asi? Vždyť naše víra a sv. náboženství spočívají přec jen na základech Starého zákona; neboť sám Spasitel Bůh o něm zřejmě pravil:

„Nedomnívejte se, že jsem přišel rušit zákona aneb proroků: nepřišel jsem rušit, ale naplnit.“
(Mat. 5, 17.)

Připojme tedy jistou částku vhodných událostí ze Starého zákona ku čítacím článkům náboženským z Nového zákona, a tím jsme i zadostučinili studentům židovského vyznání, kteří nám za to zajisté povděční budou. Jak by se daly vychovati z naší mládeže charaktery, kdyby jim takové z prvních století křesťanských na paměť uvedeny a za vzor uváděny byly. Jak by se dala štípiti láska k Církvi a její institucím, kdyby v několika článcích způsobem přehledným bylo vylíčeno ono mravenčí působení těch heroů středověku, kteří národy

dříve barbarské mravně povznesli a k nynější vzdělanosti pevný základ položili!

Takovéto sestavení čítanek bude beze vší pochybnosti na mládež studující blahodárně účinkovati; neboť tady pozná tato, že sv. náboženství a Církev není přec žádnou „popelkou“ ve školách, nýbrž že se mu dostalo mezi všemi vědami toho nejprzednějšího místa.

V tomto případě bude moci učitel dějepisu i též učitele náboženství podporovati, nechá-li při přednášce své ten neb onen nábožensko-kulturní článek předčítati a bude-li jej pak probírat. A toť jest přec jen svatá povinnost, aby učitelstvo jednoho a toho samého ústavu na vzájem se podporovalo, na nábožensko-mravném vychování a šlechtění mládeže stejného podílu bralo a ruku v ruce šlo.

Nyní děje se často bohužel pravý opak toho. Professor historie pojednává o Kristu jako o člověku a porovnává činnost jeho s činností Buddhovou, Konfuciovou a Mohamedovou atd., čímž přec často v srdce mládeže sám počátky nevěry vstípi a na učené potomky opičáků je vychovává. Působení Církve, papežů a kněžstva ve středověku a „reformátorů“ církevních Wiclefa, Husa, Luthera atd. děje se často způsobem vším jiným, jenom ne katolickým. Profesory takového druhu nesou často hlavní vinu, že žáci jejich zdivočili, spustli a nejdražší poklad, víru ztratili. Naše německé a české čítanky měly by také opatrněji sestavovány býti, zejména by se mělo hleděti, aby v nich nic Církve, víru a mravnost neuráželo a nezlehčovalo.

Má-li dále naše mládež zbožná a ušlechtilá ze středních škol vycházeti, tu jest také nevyhnutelně zapotřebí, hlavní zřetel na to bráti, aby hned záhy dle vstípených nábožensko-mravních pravidel život svůj přispůsobila; a toho docílíme pouze tím,

budeme-li všemožně o to pečovati a na to nalehati, aby povinnosti, které každému katolickému křesťanu konati přísluší, přesně vykonávala a je také svědomitě plnila. *Dbejme tedy toho, aby naše studující mládež ony povinnosti, které se týkají Boha, sebe samého a bližního dobře poznala a je pak zachovávala; neboť jedině v tom spočívá ta pravá „mravouka“, bez které člověku spořádaný život vésti ani nelze!*

K povinnostem těmto náleží nejprve *přesné a svědomité zachovávání přikázání Božích a církevních*, a o tom budeme jednati v částce třetí a čtvrté.

III.

Že Bůh sám lidskému pokolení přikázání svá dal, nebude zajisté nikdo snad popíрати, avšak zachovávali je každý katolický křesťan tak, jak to tento nejvyšší zákonodárce žádá, jest ovšem jiná otázka!

A nyní přihlédněme k tomu, jak pak asi naše studující mládež přikázání tato zachovává a plní.

O prvních třech přikázání nechci teď mnoho slov šířiti, toliko jen podotknu, že *snad každý* z našich studentů „*v jediného Boha*“ věří! Zdali však každý v Něho věří tak, jak tomu sám Bůh chce, pochybuji velice o tom, obzvláště v nynější pokročilé (!) době! Skoro bych tvrdil, že máme nyní na sta, ba i na tisíce takových mladíků, *kterí jen něco věří a sice to, co jim po chuti jest, ostatní vše zavrhuji. Takový člověk, jenž nevěří vše, čemu nás naše svatá víra učí a co nám naše svatá církev k věření ukládá, není celým člověkem, jest jen „polovičatým“, a takový polovičatý člověk nestojí za*

nic, jest zkrátka nevěrec a člověk bez víry a náboženství jest horší zvířete!

Avšak nynější lžiliberálové, tito kazitelé naší mládeže, tomu tak chtějí, neboť říkají, že víra patří jen pro hloupý a nevzdělaný lid, nynější pokročilý svět prý nepotřebuje žádné víry! Vzdělaný člověk prý se těmto hloupostem jen vysměje! Nám, kteří vyznáváme před světem svou víru, jak to pravému katolickému křesťanu přísluší, spílají, říkajíce, že prý jsme pobožnůstkáři, kněžští patolízalové, tmáři a Bůh sám ví co ještě.

My však ale řekneme těmto falešným prorokům a hubitelům naší mládeže, *že jsou horší tygrů a hyén*, kteří uchvacují a dáví nevinné oběti. Ano řekneme těmto vlkům v beráncí kůží, *že pod rouškou pokročilosti a vzdělanosti rozsévají mezi naši ještě nezkušenou mládež símě zhouby a zkázy, že otravují takto jedem svým celé pokolení lidské*; a kam takto dospěje naše ještě nezkušená a lehkověrná mládež, která věří těmto škůdcům a hubitelům národa, vlasti a státu, myslím, že jsem dostatečně ve svrchu uvedených, skutečných případech vysvětlil a odůvodnil.

Proti těmto křiklounským škůdcům, kteří *pochodně rozkolu* mezi národ náš bezohledně vrhají, kteří nám naše školství zhoubně uchvátiti a naši mládež o víru a svaté náboženství připraviti chtějí, kteří naši svatou církev a její obřady v potupu a posměch přivádějí; proti takovým „upírům“, kteří národ náš balamutí, proti sobě štvou a jej takto jen ku svým rejdům využítkovati hledí, musíme se všickni v jeden šik postavití a mocnou baštu tvořiti, abychom jejich nekalému řemeslu přec konečně přítrž učinili, a doufám, že nám Bůh sám v naší těžké úloze zajisté pomůže a nás neopustí.

Než vraťme se ještě do našich středních škol a uvažujme, jak bychom u naší mládeže kleslou víru opět vzkřísili a *pevnou, živou a stálou* víru v ní vzbudili a zachovali?

Myslím, že bude dobře a k žádoucímu cíli to povede, uvedeme-li častěji a příležitostně studující mládeži na mysl ony charaktery a muže ze „Starého zákona,“ již, majíce „pevnou víru“ v pravého Boha, raději všechna jim činěná protivenství a pronásledování, ano i smrt podstoupili, nežli by se byli víry své odřekli; uveďme žákům životy osob z prvních dob křesťanských i třeba z novějších dob za vzor a uvidíme, že to bude účinkovati. Zde velmi dobře prospěje, bude-li celý sbor učitelský v tomto případě učitele náboženství resp. katechetu na vzájem podporovati; obzvláště se tu naskytá krásná příležitost učiteli při přednášce dějepisu.

Při druhém přikázání Božím dlužno jest mi toliko zmíniti se o nechvalné a nepěkné, ano hříšné vadě, která u naší mládeže již téměř zakořeněna jest a takřka ve zvyk u ní vešla, totiž „*klení*“.

Jdi jen po ulici a poslouchej skupinu klučinů, nadějných to žáků, jak klejí, jako staří vojáci, a na sebe dorážejí až se zhrozíš! V nejvíce případech si tento ohyzdný obyčej žáci *již z domů do školy* přinesli, slyšíce domácí čeládku a ne zřídka i tatínka, maminku o všechno pryč proklínati. A pročez vy, rodičové, a ty, domácí čeledi, mějtež pozor na svůj jazyk a věztež, že děti vždy raději a snáze pochopují a zvykají si na zlé věci, nežli na dobré a užitečné; předcházejte vždy dítky své příkladem dobrým.

I v tomto pádě musí jen opět školy rázně zakročiti a učitelský sbor se o to se vší rozhod-

ností zasaditi, aby se tento *hříšný zlozvyk* ze škol odstranil, ovšem že jen vždy dobrým příkladem, nikoli však takovým způsobem, jakého užíval jistý pan učitel. Na vlastní uši slyšel jsem, jak káral jistého žáka, slyše ho klnouti: „I ty zatra . . . . sakva . . . . klučino,“ pravil v rozhorlení svém, „jak tě uslyším ještě jednou zaklet, tak uvidíš, co se ti stane.“

No pěkně děkuji za takové pokárání.

Zvykejmež žáky na pěkně volená, krásná, přívětivá a laskavá slova, předvádějme jim za vzor způsobnou řeč učenců; to více účinkuje, nežli všelikeré durdění se.

Přikročme nyní ku *třetímu* Božímu přikázání. Tu jest ovšem mnoho k napravování, aby mládež studující *den Páně* v pravém zbožném úmyslu světila.

Že k tomu především patří návštěva služeb Božích, jak dopoledních tak odpoledních, odůvodnil a rozepsal jsem se o tom v předešlé úvaze o „návštěvě chrámu Páně“ dostatečně. Ale zeptá se mne mnohý, jak asi má naše studující mládež ten ostatek dne nedělního a svátečního trávit?

To jim krátce odpovím, že *nikoli tak, jak by si toho svůdci-křiklouni naší nadějně mládeže přáli!*

Jděte jen v tyto dny do spořádané a zbožné rodiny a podívejte se na její synky a dcery, jak ostatní část těchto posvátných dnů tráví. Jsou-li synkové studující, tu se zajisté připravují na druhý den, aby měli vše v pořádku; zbude-li jim čas, vyjdou si buď s rodiči svými aneb sami za město na procházku. Je-li toho neb onoho svátečního dne špatné počasí, tu zůstávají pěkně doma a po vykonaných povinnostech školních baví se buď čtením poučných aneb zábavních knih aneb nějakou užitečnou a šlechetnou hrou.

Čím ale baví se v těchto posvátných dnech zkažená mládež, řekl jsem též již v předešlé úvaze.

Nebude na škodu, uvedeme li mládeži naši na paměť, jak světívali židé v Starém zákoně *den sobotní* a s jakou zbožností světívali křesťané za prvních dob neděle a svátky, a že je taktéž až posud světí i za nynější doby na sta a na tisíce zbožných rodin, máme toho příkladů dosti.

Takto bychom byli nyní hotovi s povinnostmi k Bohu; přikročme tedy dále *k povinnostem k bližnímu a k sobě samému*.

Že proti *čtvrtému přikázání Božímu* tak mnoho rodičů se prohřešuje, nevychovávájíce dítky své tak, jak Božský a světský zákon to předpisuje, leží na bíledni; takovým rodičům neleží blaho a štěstí a následovně i budoucnost dítek jejich na srdci. Zde má nyní škola napravit, co dům pokazil, a to jde kolikrát velmi těžko a ve velmi častých případech to bývá již i nemožné! Tací nesvědomití rodiče nekonají povinnosti své, které na ně Bůh vložil a které od nich národ, vlast i stát žádají. Jak tu lze odpomoci? Tu bývá věru těžká rada! Bůh to naprav!

Zde může jediné jen sv. náboženství a „náboženskomravné“ vychování odpomoci, a pročez volám k vám, vy rodičové, kteří jste až posud neplnili jak náleží povinnosti své, hleďte, abyste pokud možná a ještě čas napravili to, co jste zanedbali aneb snad pokazili na dítkách svých; podporujte školy a učitelstvo v těžkém povolání jeho, jděte s ním ruku v ruce a uvidíte, že mnohé snad již na polo ztracené dítko ještě v pravý čas zachráněno a mravnému životu navraceno bude; vždyť jste těmito svatými povinnostmi zavázáni samému Bohu, sami sobě, dítkám svým, národu, vlasti a státu!

Co se *pátého přikázání Božího* týče, netřeba zde mnoho slov šířiti, jelikož mladíci, byvše hned od maličkosti v bázni Boží a ve svatém náboženství vedeni a vychováni, ani jako žáci středních škol od pravé cesty se neodchýlí. U nich nenalézají ani hněv, ani msta aneb snad bažení po svárech místa; jejich nábožensko-mravné vychování vede je k mírumilovnosti a lásce k bližnímu.

Jinak jest to ale u mladíků bez náboženského anebo aspoň nábožensky lhostejného vychování; ti jen vyhledávají samé sváry a různice, z nichž pak obyčejně rvačky a častokráte těžké poranění na těle povstávají. Ano můžeme dosti smutných příkladů uvést, že v takových rvačkách i jeden druhého — zabil. Kdybychom sebrali data o vraždách, zabitích, těžkých zraněních, které spáchali žáci středních škol z úmyslnosti, bujnosti anebo lehkomylnosti, dospěli bychom i tu k hrozným cifrám, které musí v rozvážném člověku vzbuditi velice vážné obavy.

A není dosti na tom, že takovíto nadějní hošící, dorostouce pak, *i na své vlastní rodiče „vyzráli“*; jak přecho často čteme v novinách, kde tu a tam *syn vlastního otce i matku zbil*, nebyli-li mu tito ve všem a vždy povolní! A což pak nečteme též často o „*otcovraždě*“? Není tomu dávno, že absolvovaný právník, jemuž se nechtělo dělat zkoušky ani jinou práci, a jemuž proto řádný otec na hýření odepřel dávati další peníze, tohoto s velikou raffinovaností bezcitně zastřelil a nebyv hned vraždy usvědčen, ze zděděného takto statku hýřil dále, až ho konečně stihlo rámě spravedlnosti a on teď v Kartouzích dvaceliletý žalář si odbývá. Kdyby byl ctil svého otce, kdyby byl měl víru v Boha, jistě by se nebyl tak hrozného zločinu dopustil.

Ale bohužel, že musím zde doznati, že často rodiče sami sobě vycbováním — vlastně nevychováním — dítek svých broznou metlu na sebe upletli, a tu vidíme patrně trest Boží, který jich vlastními dítkami stihnul! Avšak konec takovýchto zdárných synů? Opět jen kriminál a po případě — i šibenice.

Nuže vidíte, vy křiklouni a falešní opravovatelé, té dle vaší chuti moderní beznáboženské školy; toť opět výkvět a plod vašeho harcovníctví ve školství! Kdo za to vše zlo nyní odpoví? Nikdo jiný, nežli jen vy, kteří svým křikem, balamucením a vašimi *lživými novinami* jste to tak daleko přivedli, že bohužel, mnoho lehkověrných otců a matek vám šlo na lep a nechalo se od vás svést a tak připravili sebe a své dítky o všechn blahobyt. Není vám na tom dosti, že jste ztupili naši svatou církev, naši víru, naše sv. náboženství a naše velebné ctihodné duchovenstvo; není vám na tom dosti, že jste rozseli a rozsíváte mezi mírumilovný lid a národ náš jed rozkolu, nelásky, jed utrhačství a sváru; vy vyrušujete náš dobrácký lid v jeho klidné práci a hledíte jej svými křiklounskými novinami jen v samém rozechvění udržeti a jej o všeliký mravní základ, hlavně o jeho víru po otcích zděděnou připravit. Ne, na tom vám není ještě dosti: vy napadáte, abych zrovna řekl zákeřnický, poctivé a bezúhonné muže, nechť to jsou již duchovního aneb světského stavu; vy stavíte tyto skrz na skrz osvědčilé poctivce na pranýř, připisující jim ve vašich lživých novinách takové skutky a činy, jakých se nikdy nedopustili; vy stavíte počestné a vážené muže ve vašich sprostých platcích jako směšné „karikatury“ veřejně na odiv, tak že každý soudný a rozvážný čtenář takový platek

jen s opovržením a samou rozhořčeností nad vaším jednáním odhoditi musí. A přec si tito slavní muži, již vám za terč vašich klackovitých vtipů slouží, nehynoucích zásluh o národ, vlast a říši naši získali! Můžete také vy takovými činy a skutky se honositi? Vy jen můžete a smíte těmi skutky se honositi, které jsem vám v předešlých rádcích vypočítal! Jsou-li to ty pravé, národ, vlast a říši oblažující skutky, nevím; to ponechám nestranným a rozvážným čtenářům k posouzení.

Avšak vraťme se ještě nazpět ku škole. Jak má střední ústav na takovéto zkažence působiti? Zde není jiná porada, nežli jen tu nejprísnější disciplinu zavést i ten nejmenší přestupek po vyšetření dle uzavření učitelské konference u přítomnosti rodičů jak náleží potrestati. Snad to přec u některých těchto zvrhlých výrostků pomůže, musí ale rodiče též při tom spolu účinkovati, a to jest hlavní věci.

Největší však obezřelosti a opatrnosti jest zapotřebí ve středních školách *při šestém přikázání Božím.*

Jak jsem již pravil, u žáků ze spořádaných rodin není se tak čeho obávati, jako u svrchu zhýralých rozpustilců, jelikož jsou již hned z domu v bázni Boží mravně vychováni. Přec ale máme dosti výstražných příkladů, že mnohý žák přes to všechno, že dostal doma vzorné a zbožné vychování, když přišel ve styk a společnost se spustlými a nemravnými žáky, konečně se i sám takovým stal. Vždyť víme z přísloví, že *„smůla se ráda a velmi lehko šatů chytá“* a že *„jedno shnilé jablko nakazí mnoho jiných zdravých,“* a pak *„od jedné prašivé ovce bývá často i celé stádo nakaženo“*

Ovšem že zde musí opět jen rodiče tu hlavní úlohu převzít, aby svého tak svedeného synka zase na tu pravou cestu zbožné mravnosti přivedli, a jak? Rodičové, pozorujte nejprve, zdali synek váš náboženské povinnosti vykonává, totiž: jest-li se každý den ráno, když vstane, modlí, jest-li svoji večerní modlitbu koná dříve, než jde spat, tak jak to dříve činíval (o modlitbě před jídlem a po jídle nechci mluvit, toť přec povinnost otcova aneb matčina, po případě stravovatele); dále si všímejte, nezanedbává-li své školní povinnosti ohledně učení a má-li vždy své školní věci v pořádku, a zpozorujete-li, že tu a tam není vše tak, jak by býti mělo a že nevykonává vše v takovém pořádku, jak to dříve činíval: tu se ukázalo již podezřelé znamení a musí se nyní pátrati, s jakými soudruhy synek váš obcuje a jakou společnost vůbec vyhledává; neboť jeden starý filosof nám vypravuje, že kdysi k němu přišel jeden mladík, žádaje ho, aby mu pověděl, jaký je, totiž onen mladík. Na to mu mudrc odpovéděl: *„Řekni mi, s kým obcuješ, pak ti povím, jaký jsi.“*

Přesvědčíte-li se, že syn váš se zkaženými a vůbec nemravnými hochy chodí a v jejich společnosti si libuje, tu musíte se vši rozhodností a sice hned tomu přítrž učiniti. Nejprve s ním jednejte laskavě a opatrně, poukažte mu na zpustlost oněch mladíků, s nimiž obcuje a ukažte mu svou nelibost nad tím; představte mu, kam to asi tací hošící svým bohaprázdným a nemravným životem přivedou, učíňte ho pozorna na jejich smutnou budoucnost a ještě smutnější a bídňější konec. Uvedte mu na paměť též několik skutečností ze života takových ztracených jinochů a ukažte mu, kam dospěli. Neopomeňte však to

hned panu třídnímu učiteli, po případě profesorovi sděliti, a jej požádati, aby vašeho synka od takového nemravného nezbedy, sedí-li ve škole vedle něho, na jiné místo přesadil a sdělte mu též, co jste u synka svého spozorovali, a doufám, že milerád vaší žádosti vyhová.

Nejvíce však prohřešují se přemnozí rodiče proti mravnému vychování dítek svých, *že je berou již záhy do veřejných hostinců, kaváren a t. d., a na vesnici že je vodívají i do konce k muzikám!*

Jděte jen na př. v neděli a ve svátek se podívati do hostinců a kaváren a užasnete nad tím, jaký počet útlé mládeže, ano pouhých to dětí se tam mezi stoly, židlemi a vůbec po celém lokále prohání a tak i ostatní hosty obtěžuje.

Tu mi opět mnohý otec namítne, že vodí dítky své přec jen do pořádné a slušné společnosti. Inu dobře, o tom není ani pochybnosti; avšak zde musím takové rodiče na některé závažné věci upozorniti:

V neděli a ve svátek bývají téměř všechny místnosti v hostincích a kavárnách jak se říká nabity a tu skoro každý host kouří. Vzduch v tak přeplněných místnostech bývá kouřem tabákovým a ještě jinými výpary téměř přesycen a tudíž na čisto zkažen! Dospělému člověku to tak neškodí, ten to ještě snese, ačkoli mu to k užitku ohledem na zdraví nikdy neprospívá; tak na př. dostává z toho mnohý bolení hlavy, špatné trávení žaludku a t. d.; ale tažme se, zdali to neškodí malým dítkám a vůbec nedospělé mládeži? Zdali takovýto otrávený vzduch neúčinkuje zhoubně na ještě nevyvinuté slabé ústrojí útlé mládeže? Pohleďte jen na bledost a vyzáblost dítek svých! A odkud to pochází? Nejvíce jen z častější návštěvy tako-

výchto přeplněných místností hostinských a kavárnických!

Ale není na tom dosti, že útlé dítky a nedospělá mládež takto na zdraví zkázu berou, *ale tato mládež také tím bere velikou zkázu i na duši, resp. na mravech!*

„A jak to?“ otázce se mnohý otec a doloží opět: „Vždyť chodím s rodinou svou přec jen do pořádné místnosti a mezi solidní společnost.“

Inu dobře; avšak dovolím si takového otce na něco se zeptati:

Nevedou-liž skoro u každého stolu hosté mezi sebou rozličné rozmluvy brzy o tom, brzy zase o onom? Zde se nebere tak hned každé slovo na váhu, a tu se velmi často stává, že proklouzne mnohémn hostu nějaké slovo z úst, které by mládež ani slyšeti neměla, je liž pravda? Častokráte se tu vedou řeči o církvi, svatém náboženství a zřídka kdy se to odbude bez zlehčování církve svaté a bohužel našeho náboženství; jak často se zde zlehčuje nejvyšší hlava církve, svatý Otec! Jak často slyšíme zde potupy a nadávky na naše velebné duchovenstvo! Jak často musíme zde s bolestí pohlížeti na úsměšky a poslouchati hrubé „vtipy“ o zařízení, jaká církev svatá zavedla! Jak mnohokráte stává se, že ten neb onen host pro obveselení mysle (?), jak sám říká, sprosté a mnohdy i velmi necudné vtipy pronáší, tak že člověku až krev do obličeje vstoupí a tu se musí jen s ošklivostí a opovržením od takového stolu vzdáliti! A jak častokráte bere se škola a toť se rozumí i učitelský, po případě professorský sbor na přetřes! Že kolikráte středním školám i učitelstvu zde křivda se děje, může si jeden každý domysliť. Tu se mnohému učiteli neb professoru beze vší příčiny mnohá věc za

vinu klade, a nyní nastane spílání a rozličné nadávky nevinně nařknutému. A mohl bych na sta příkladů uvést, kde při takových příležitostech mnohý o školu, obec, národ, vlast i stát zasloužilý a vynikající muž všemožně zlehčován a v posměch uváděn bývá.

A vidíte, milí rodičové, to vše slyší vaše děti! Myslíte-li snad, že si toho nevšímají, to byste se velice mýlili; podívejte se jen, jak krásně kolem stolu aneb blíže něho stojíce, těmto *ne vždy* počným slovům a řečem se vši pozorností naslouchají, aby jim ani jedno slůvko neušlo! A myslíte-li, že si toho nezapamatují? I tu byste byli opět na omylu; děti mají velmi dobrou paměť a po drží jednou slyšenou věc po mnohá léta.

Ve velkých městech pak třeba upozorniti ještě, že v hostincích a kavárnách vyložena jest celá řada listů, které z institucí církevních, z kněžstva a učitelstva a jiných vážených stavů cynický posměch si tropí, a necudnými vtipy a obrázky jsou přeplněny. Jak hrozné to divadlo, podává-li maminka nebo tatínek synu studentovi anebo čtrnáctileté dívce necudné listy vídeňské, pařížské a peštské, které oplzlými obrázky dosud v nich neznámé, smyslné chtíče budí! Méně studentů zbláznilo se dojista z učení, jako více následkem takovýcho neplech. Podívejte se jen do blázinců, přepetejte se na to lékařů a děsné v té příčině uslyšíte věci.

Ale ještě na jednu věc musím zde rodiče upozorniti a sice na tu, která se týká nejvíce jejich synků, již počali teprve studovati a jež s sebou do takovýcho místnosti vodívají; myslím totiž *kouření tabáku!*

Mladí studentíci tito vidí, kterak v hostinských místnostech téměř každý kouří, dospělí hosté buď z dýmky anebo doutník, mladší jinoši kouří

buď doutníky anebo cigarety. Nuže táži se, nedostane mnohý z těchto začátečníků-studentů skoro pokaždé zálusk na nějaký ten doutníček aneb tu cigaretku? Zajisté dosvědčíte, že ano. Tu všemožně přemýšlí, jakým způsobem by se toho nějakého krejcaru dopídil, aby si chuť spravil, a vynalézavý rozum dětský mu k tomu brzy dopomůže. Tu mu schází buď sešit, tu opět tužka, péro, papír atd. a prosí tatínka o peníz na školní potřeby. Co má otec dělati? Sáhne do tobolky a dá mu žádanou částku.

Ale, milý otče, nelenuj a dívej se povzdálí za synkem svým, studentíkem, běží-li k papírníku? I toto, nýbrž rovnou cestou pálí do trafiky a tam si nakoupí za obdrženou částku peněz buď doutníky aneb cigarety; na to pak hupká s veselou tváří do školy, libuje si, že tak tatínka notně napálil. A co pak ve škole? Dává snad tam pozor na přednášky? I Bůh chraň; obírá se nyní jen svým, pro něho tak drahocenným zbožím a těší se, jak si na něm pochutná a tu nemůže se již ani dočkati, až bude po škole. Sotva že se vyučování ukončilo a modlitba vykonala, tu vyrazí tento hošík ze školy a místo co by měl přímou cestou domů jíti, spěchá za město a tu na nějakém odlehlém místě, kde by jej některý z pánů učitelů aneb profesorů snad neuviděl, počne si na doutníku aneb na cigaretě jak náleží pochutnávat. Častokráte se sejde takovýchto nadějných hošíků více dohromady, daliť si slovo.

Však ale přicházívá takovým kloučkům toto pochutnání (?) obyčejně velmi draze! Pojdme jen a podívejme se na ty mladistvé začátečníky-kuráky a přesvědčíme se, jaká změna se s nimi stala. Sotva že jeden doutník a kolikráte jen půl doutníku aneb jednu tu cigaretku vykouřili, již jim jde hlava kolem, vše se s nimi točí, dělají se jim

zelená kola v očích, zblednou jako stěna, na čele jim vyrazí studený pot, na celém těle se třesou, žaludek se jim obrací, atd.

A co pak jest toho všeho asi příčinou? Nic jiného nežli *jed*, který jest v každém tabáku, obzvláště pak v doutníkách a cigaretách v dosti značné částce obsažen; jest to krutý jed pod jménem *nicotin* známý, jenž velmi zhoubně na ústroje těla lidského, zvláště ještě nedospělého, působí!

Když se pak takovýto tabákem otrávený hošík trochu probral, tu se potácí domů, a sotva že vstoupil do pokoje aneb světnice, již je mu opět špatně, odloží knihy kamkoli a již hledí, aby jen se dostal do postele. Tu pohlíží ustrašený otec a zkormoucená matka na dítě své, tážíce se, co se mu stalo, nedostanou však buď žádné odpovědi, jelikož s hošíkem se celá světnice točí, leží beze vší vlády jako polomrtvý, aneb odpoví slabým hlasem, že prý mu přišlo ve škole zle (?)! Matka, celá ustrašená, běhá a shání, kde jen co může, aby se klučinovi ulehčilo. Ale kdyby přistoupil otec k lůžku syna svého a pozoroval jeho bledý obličej, vpadlé oči, studený pot na čele, tlukot srdce a nechal hoča vydechnouti, tak by hned věděl, od čeho toto tak náhlé onemocnění pochází; zajisté že by ucítil zápach od kouření tabáku! A kdyby prohledal jeho kapsy, možná že by v nich našel buď ještě nějaký doutník aneb cigaretu aneb zbytky z nich!

Nuže, toť jsou ty následky předčasného vodění takových hošíků do hostinců a kaváren! Vezměte si to vy, páni rodičové, k srdci!

A nyní tažme se, jest-li pak asi tací hošící, dostavše takto nutnou zavyučenou, kouření tabáku a cigaret zanechají?

Tu musím z přesvědčení doznati, že zřídka kdy, leč by se tu nějaká vyjímka stala, neboť

sotva že se takový klučina ze svého opojení poněkud vzkřísil, již přichází druhý den na ulici se svými soudruhy-kuřáky ve styk, a tito čistí kamarádi, jimž se rovněž asi lépe nevedlo, vymlouvají mu to, říkajíce, že to půjde již lépe, a takový lehkomyšlný a lehkověrný studentík nechá se svést, uposlechně a kouří, ovšem že pokračmo dále; neboť *čím jedenkrátě hrnek navře, tím páchne tak dlouho, až se rozbije*, praví staré přísloví.

Opatrný a obezřelý otec, jemuž zdraví a blaho synka jeho na srdci leží, nespouští ho od tohoto prvního poklesku tak snadno z očí, nýbrž bdí nad ním ustavičně a snaží se všemožně, by se tak vícekrátě nestalo.

Jinak se to ale má s takovými žáky, kteří, postrádající všeho nábožensko-mravného vychování, již z domu zkažení do středních škol vstupují. Takovým žákům může katecheta aneb professor přírodopisu a lučby sebe pádněji představy o zhoubnosti a škodlivosti kouření tabáku na srdce klásti a je na smutné následky tohoto, abych se tak vyjádřil, zlovyku upozorňovati: u těch to nemá vůbec již pražádného účinku. Oni vědí dobře, že jest kouření žákům na středních školách přísně zakázáno, a přec si nechá ten neb onen z nich, byv z kouření usvědčen, raději špatnou známku z mravů dát, aneb podstoupí jakýkoli mu uložený trest, nežli aby kouření zanechal; vždyť prý mu to sám otec jeho dovolil a následovně že prý si to nenechá od profesorů zakazovat, říká pohrdavě před svými spolužáky!

Zde opět vidíme nový doklad, že *co škola tak pracně staví, nesvědomití a nerozvážní otcové doma boří, avšak jen ku své vlastní záhubě a ku zkáze dítek svých!*

Nemáme liž dosti případů, že mnohý otec z lásky (myslím, že taková láska k dětem není ta pravá, jest spíše nemístná a jim škodlivá) synkovi svému, sotva že trochu povyrostl, sám doutníky a cigarety dává a s nemalou zálibou a jakousi pýchou na to pohlíží, jak nadějný synáček — student jeho, drže doutník aneb cigaretu v ústech, vedle otce nadutě vyšlapuje a s ním se na veřejných místech ukazuje a prochází! Nevím, kdo by spíše zasluhoval zde notného výprasku, zdali otec anebo syn?

Jak se nyní zmáhá kouření u nedospělé studující mládeže a to hned již *v nižších třídách*, jest k neuvěření a musíme nad tím až trnouti! A to stoupá rok co rok! Podívejme se jen na naši mladistvou studující mládež a vizme, jak asi vypadá. Pozřídka najdeš mezi ní kvetoucích tváří; naopak uvidíš tu většinou vyzáblé útlé jinochy, bledé obličej s vpadlýma očima; pokožka jest jako papírová beze vší barvy života! Pohledněte jen na takového mladíka, jenž jest nemírnému kouření oddán; zdali mu nekouká otupělost a blbosť z očí? Tací již záhy náramnému kouření oddaní studentici nejsou téměř ničeho vyššího schopni; oni upadají v netečnost, lenost a lhostejnost ku všemu vyššímu vzdělání; jim jest dýmka, doutník a cigareta bůžkem; po těch věcech baží jen a po ničem jiném.

Jděte jen a podívejte se do nemocnic a užasnete, jak mnoho tam leží nemocných mladíků na tuberkule a souchotiny a jak mnoho jich klesá před časem do hrobu! A co jest toho asi příčinou? Největší příčinou jest toho, že tací mladíci již záhy počali kouřiti a to pak v té největší míře provozovali, nepomyslíce na to, že si hned z mládí zdraví své tak rychle podkopávali. Dobře

píše o kouření tabáku věhlasný lékař a učenec Bock, an praví:

„Malé příčiny mívají často veliké následky.“

A hle, které pak byly ty malé příčiny těchto tak smutných následků? Jedině jen ty, že neprozřetelní rodiče dítky své již tak záhy do veřejných hostinských místností a kaváren vodívali! Hleďme, na první pohled jsou to zajisté pramalinké, a snad pro mnohého nepatrné příčiny, a vizme nyní, k jakým smutným následkům to dospěly!

Avšak tu mi opět řeknou známí křiklouni a novomodní organisatoři škol, že tuto náramnou předčasnou úmrtnost mladíků nezavinilo kouření, nýbrž přetěžování a nahromadění předmětů a jiného učebního materiálu.

Inu ovšem, tito páni jsou hned s odpovědí a rozličnými vytáčkami pohotově, jen aby lid zaslepili. Ale já se jich táži, což pak za dřívější doby nebylo žádných věd a žádných studentů? Což pak za dřívější doby nemusila mládež tak pilně a tak dobře studovati, jako za doby nynější? Myslím, že ano, ne-li více; neboť kde pak byli bychom vzali takovou řadu osvícených hlav a učenců, jakými se dřívější doba honositi může a také honosí, a z jejichž vědeckých děl a spisů jak nynější tak i budoucí studentstvo a učený svět čerpá a čerpati bude?

Připouštím, že v novější době vědy na středních školách se rozšířily a učebné látky přibylo, ale to pouze jen v některých odvětvích; za to ale je nyní studování v nesmírné míře usnadněno rozmanitými stroji všeho druhu, modely, výkresy, malbami, mapami a všemožnými obrazy a jinými učebnými pomůckami z lučby, hospodářství, průmyslu a t. d., což za dřívější doby ovšem v tak rozsáhlé míře nebylo a pak nebyly rozličné stroje

a přístroje tak zdokonaleny, jako za nynějšího času. Tak na př. má *zeměpis* lunarium, tellurium, globy všeho druhu a jakých pak rozmanitých zdokonalených map; *měřictví* a *kreslení* jest zastoupeno všemi potřebnými nově vynalezenými přístroji, modely a výkresy; *přírodopis* má své rozsáhlé kabinet, v nichž jest nahromaděno přírodnin a obrazů ze všech třech říší, ani kostry lidské a živočichů tam nescházejí; *fysika* jest ve své rozsáhlosti nyní zastoupena těmi nejrozmanitějšími stroji, aparáty a přístroji ve všech odvětvích až nad pomýšlení; *lučba* má své laboratoře se všemi možnými aparáty, přístroji a k tomu patřícími předměty; ba i ten *dějepis* jest nyní učebnými pomůckami co možná nejvíce znázorněn; co tu máš jen maleb a výkresů ze staro-, středo- a novověku! I *zpěv* má nyní svá harmonia a inventární housle. A což pak *tělocvik*! Jdi a podívej se jen do tělocvičny letní i zimní a podíváš se nad množstvím toho nejrozmanitějšího náradí!

Dle toho všeho sami tedy přisvědčíte, že jest nyní studování velmi usnadněno. Nynější mladík student nepotřebuje tak dřít, jak naši liberálové snad se domýšlejí a do světa vykřikují, že prý naše studující mládež samým namáháním a přepínáním sil tělesně i duševně hyne a před časem do hrobu klesá!

I pěkně děkuji za takové namáhání a přepínání sil! Toto namáhání a přepínání sil hledej, milý čtenáři, někde jinde, nikoli však při studování. A kde tedy? tážeš se. To ti povím hned na jiném místě.

Nynější žák středních škol nepotřebuje nic jiného dělati, nežli ve škole jen pilný pozor dávat na přednášky a ty samé s rozvahou sledovati; tam se mu přednáší a vysvětluje vše do

podrobná a přednášené se mu pak dle možnosti znázorňuje. Jemu nezbyvá tedy nic jiného, nežli jen aby si doma každodenní přednášky trochu s rozvahou pročetl, promyslíl a pak zopakoval, a k tomu přec není potřeba takového namáhání a přepínání sil, a při tom mu zbude ještě dosti a dosti času, aby mohl denně na čerstvém vzduchu se zotaviti.

Jinak to ale bylo za dřívější doby na středních školách. Dřívější gymnasia a tak zvané krajské hlavní školy nebyly učebnými pomůckami tak zásobeny jako nynější gymnasia a reálky. Za jedno neobětoval stát ani obec tolik nákladu na zaopatření učebných pomůcek, jak se to nyní děje; zacházeloť se s těmito ústavami, abych tak zrovna řekl, po macešsku; a za druhé byly takové pomůcky za tehdejšího času náramně drahé, jelikož nebylo ani továren na takovéto předměty. Mnozí řemeslníci a odborníci zhotovovali je sami a to ještě kolikráte neúplně, a ti nechali si každou věc řádně zaplatit.

Nyní ale máme továren jako hub, které pouze jen zhotovováním fyzikálních strojů a předmětů, lučebných aparátů a k nim patřících přístrojů, globů všech rozmanitých druhů, ba i ku tělocviku potřebného nářadí se zanášejí, tak že, co stál dříve nějaký a k tomu ještě neúplný stroj jakéhokoli druhu, dostaneš nyní takový a k tomu úhlednější a úplnější za třetinu a třeba ještě laciněji. A pak tehdy ani nebyl dostatek učebných knih; žáci musili si přednášky ve škole jen krátce naznačovati a doma doplňovati, neboť učebnice si museli sami často opisovati. Nyní ale máme pro každý předmět knih na výběr.

Z těchto zde uvedených faktů dozná zajisté každý, že studování za dřívější doby bylo mnohem těžší,

nežli nyní, a přec máme z dřívějších dob veliké řady slavných učenců z každého odvětví! Máme sice nyní též i za nynějšího času věhlasné a vynikající učence; jsou to tací muži, jejichž základem bylo nábožensko-mravné vychování.

Tehdejší studentstvo pěstovalo svědomitě vědu, hledělo si pilně učení a vůbec vedlo pořádně mravný a spořádaný život! Tu a tam se sice vyskytnul též nějaký dareba a vůbec zkažený mladík, ale takových uviděls velmi málo, a ten musil dáti studiím brzy vane. Železná nutnost však ho brzy donutila, aby si hledal pořádné zaměstnání, přičemž se stal z něho obyčejně zase řádný člověk.

Pozorujme ale mnohé nynější mladíky-studenty a sledujme jejich každodenní zaměstnání. Přijdou sotva ze školy, „říznou“ knihami, posvačí, zapálí si doutník neb cigaretu, vezmou hůlku do ruky a jdou na lelkování a nemyslí na to, jaké povinnosti na ně na zítřejší den čekají. „To má čas, až třeba v noci,“ říkají. Jsou-li větší a mají-li peníze, tu myslíš, že přijdou k večeři, aneb když to ne, tak aspoň v pravý čas domů? Ale ani druhé a víš, kam po procházce zabrousí? Zřídka kdy do pořádného hostince, jelikož se bojí, že by je tam některý člen professorského sboru uviděl, an vědí, že tam nepatří. A kam tedy jdou? Inu plíží se jako podezřelí lidé do nějaké putyky aneb podezřelé a vykřičené krčmy. Tam jsou jisti, že je tam žádný z představených neuvidí. A nyní se tažme, v jaké společnosti se zde nachází, co zde dělají a co zde slyší?

Staré přísloví praví: „*Jaký pán, takový krám, taková čeládka, takové zboží.*“ A tak jest tomu skutečně.

Do takovýchto pokoutních a vykřičených místností shromáždují se ti největší darmošlapové,

kterým jest noc dnem a den nocí; tam přicházejí také spustlé ženštiny, které za bílého dne kdesi v leckterých dírách ukryty bývají a z nichž pak za pouhé tmy jako sovy vylézají. Hleďte, toť roztomilá, vybraná společnost, co?

A nyní, co zde dělají tito naši nadějní studenti? Inu což jiného nežli že jen udatně „bafčí“, ze sklenic si notně přihýbají piva, nechť je již jakkékoli, (že dobré a zdraví prospěšné není, to si může každý domyslit) a naslouchají pilně zvrhlým, oplzlým řečem a písním, jakých se jen od takových „vyvrhelů“ společnosti lidské nadíti lze. A konečně, když již tato „čistá“ společnost jak naleží „rozjařena jest, nastanou takové věci, *nad kterými tichý z povzdálí pozorovatel studem oči zamhouří a s opravdovou ošklivostí odvrátiti se musí!*

Chudáci, tito vzorní studenti, musiliť se v této vši neplechy a otravujícího jedu přeplněné žumpě od přílišného namáhání a přepínání sil zotaviti a občerstviti. A výsledek toho . . . . Jděte jen do nemocnic a zeptejte se tam lékařů, kolik takových lehkovážných studentů nechává se tam asi do roka na ohyzdné a záhubné nemoce léčiti? Zhrozíte se toho! . . . Ovšem neplechy takové nepozorované mohou se díti jenom ve velkých městech.

Nuže, taži se nyní, *také se to srovnává se šestým přikázáním Božím?*

Co z takové nadějně omladiny vykvete a kam to dospěje, odůvodnil jsem již ve svrchu uvedené úvaze, myslím dostatečně.

Vidíte vy, otcové a matky, jichž se to týče, kam to přivedlo předčasné vodění malých dítek a vůbec nedospělé mládeže do veřejných hostinských místností a kaváren, kam je to přivedlo

čtení oplzlých knih a obrázkových časopisů! Pohledněte jen na většinu naší studující mládeže, jak vyhlíží! Nevypadá zakrněle? Nejsou-li téměř pouzí kostlivci s vybledlým obličejem, vpadlými lícemi? A pohledněte jim do očí, nevidíte-liž, že jsou též vpadlé, nemající žádného živého vzhledu? Nekoukají každému z očí souchotiny, a jiné snad již na polo přestálé nemoce, jež se hnusím, ba ani nesmím zde jmenovati?

Nemyslete však, že toto vše pochází snad od „velikého namahání a přílišného napínání sil“ studováním. I toto, tak zlé to není, jak si to mnohý představuje, a pak, vždyť tací chlapíci-studenti se bez toho nic neučí; jim jsou milejší jiné zábavy, asi takové, jak jsem právě v předešlých řádcích naznačil, a abych zkrátka řekl: *Toho všeho vinu nese jejich nepořádný život, na jaký si již záhy zvykli!*

Ale pro Boha, rozvažme jen, kam to dospějeme s naší mládeží, půjde-li to tak ustavičně dále? Jaká to asi bude generace? To Bůh sám ví!

Ovšem jsou tu též četné výjimky, ale ty jsou při tak četném množství studující mládeže ve velmi malém poměru a velmi zřídka, kde v skutku vzorný a nadějný student již záhy v chladný hrob klesnul. Avšak příčiny jeho předčasné smrti lze hledati buď ve slabé konstituci těla a vnitřních ústrojů, aneb v nějaké již vrozené organické chybě, která se pak později vyvinula. Někdy jsou toho též vinny epidemické (nakažlivé) nemoce anebo nedostatek hmotný.

A pročez volám k vám, vy rodičové a pěstounové: *Nevodte již nikdy více malé ditky a nedospělou mládež do veřejných místností hostinských a kaváren; ty tam nepatří!*

Důmyslní rodičové vyhledají dítkám svým jiných radovánek a zábav, které jim prospěšné a užitečné budou a *nikoli takových, které duši i tělo poznenáhlu hubí a konečně zabijí!*

Ale tu se na mne opět naši „známí“ liberálové a moderní „hlasatelé svobody“ (?) shrnou a počnou mi spílati, že chci studující mládež zotročiti (?) a o trochu té svobody oloupiti, že z nynější mládeže chci udělati „tmáře“, pobožnůstkáře“ a Bůh sám ví, co ještě.

Avšak neostanu jim odpověď dlužen, odbudu si to hned.

Nuže, vy „moderní hlasatelé svobody“ mi snad budete vytýkati, že chci nynější studující mládež o „trochu“ té svobody připravit.

O takovou svobodu, jakou vy jim chcete dopřáti. ano; to máte docela pravdu!

O takovou svobodu, která zabijí tělo a duši, která přivádí národ, vlast o statisíce nadějných jinochů, která má za účel jen znemravnělost a buřičství, v skutku o takovou svobodu nejen o „trochu“, nýbrž o „celou“ bych ji připravil, kdyby to jen bylo v mé moci!

Vím a znám dobře váš záměr; vám jde hlavně o to, jak byste naši mladistvou studující mládež nejprve o víru a svaté náboženství připravili a tu si asi takto myslíte: „Docílíme-li toho, pak jsme zvítězili; to ostatní půjde pak již samo sebou“, je-liž pravda, co? A proto to vaše zlehčování naší svaté církve a duchovenstva.

Vy mi budete zajisté předstírat, že tlačím na to, aby naše ještě útlá mládež nesměla zavštěvovati hostince, kavárny a vůbec hospody, za to aby chodila pilně do chrámu Páně, a to je vám sůl v očích.

Ano, to chci a ustavičně proti takovým návštěvám budu slovem i pérem brojiti a bojovati a dej Bůh, abych toho docílil; taková mládež patří do školy a do chrámu Páně, nikoli však do hospod a kaváren! A proč proti tomu tak bojuji, podal jsem o tom v předešlé úvaze dosti důvodů.

Vy naopak zase chcete, aby naše studující mládež hned již záhy naučila se navštěvovat hostince a kavárny, aby přivykala materialistickému, po vašem náhledu liberálnímu životu. Tak zamýšlíte z naší nadějně omladiny udělati „beznadějnou“, kterou vám bude lehké na svou stranu a pro vaše záměry získati, která s vámi bude pak hlasovati a vám přizvukovati, když budete po svaté církvi, sv. náboženství a starobylých osvědčených institucích blátem házet, když budete slavné muže naše, již mají o národ neskonale zásluhy, když budete ty *naše pravé vůdce a upřímné „otce vlasti“* veřejně hanobiti a ve svých lživých novinách napadati, a pak, majíce takovouto „zbrklou chásku“ kolem sebe, zvoláte a do světa budete vytrubovati: „Hle, vždyť jest národ na naší straně, s námi drží a hlasuje“ (?), a to k vůli tomu, jen abyste svrchu uvedené poctivce a zasloužilé muže zašlapali a na jejich místa sami se vyšinuli; znáteť předobře, pánové, ono pořekadlo, že *v kalu se nejlépe loví*.

Avšak nekojte se tou sladkou nadějí, že se vám podaří vaše nekalé záměry prosaditi; to se ještě nestalo, jak sami víte, a také se nikdy nestane, jelikož máme ještě bohudík většinu rozvážných studentů, *jimž jest víra, sv. náboženství, věda, mrav a spořádaný život nade vše*, a ti vám zajisté do vaší sítě, kterou tak krásně roztahovati chcete a ba již roztahujete, nepolezou, a ti, jež jste snad již ulovili a snad ještě bohužel

ulovíte, ty si ponechejte; my tím pranic neztratíme a vy tím také velmi málo získáte, leda trochu prázdného hluku, křiku a hulákání. Znáte snad přec ta přísloví:

„Mnoho křiku, málo vlny,“ a „mnoho mouky, málo buchtiček.“

Přistoupíme nyní k sedmému Božímu přikázání. „*Nepokradeš*“! Jaké to hrozné slovo! A přec mnohý nerozvážný a lehkomyšlný mladík proti tomuto Božímu přikázání se prohřešuje! Onť nepomýšlí ve své lehkomyšlnosti na vezdejší a věčnou budoucnost svou; buď ani neví aneb věděti nechce, aneb snad do konce na to zapoměl, co stojí v písmě svatém! Stojíť tam zřejmě psáno:

„Ani zloději, ani dráči nebudou královstvím Božím vládnouti.“ (1. Kor. 6, 10.)

Myslím, že tací mladíci snad docela zapomínají ve své lehkomyšlnosti, jak přísně trestá světský zákon každý podvod a každou krádež! Ó kéž by toho byli vždy pamětlivi!

Zde musím však doznati, že mnohý mladík nebyl by nikdy se stal podvodníkem, zlodějem a konečně snad loupežníkem, kdyby se mu bylo dostalo dobrého vychování od rodičů. Tak na př. mnohá matka (ovšem nesvědomitá), trpěla to, když synáček její ze školy buď tužku, péro, nožík a t. d. domů přinesl, které věci patrně svým spolužákům odcizil. Na místě, co by ho byla měla za to přísně potrestati a pevně na tom státi, aby odcizenou věc hned tomu navrátil, komu náleží, ještě řekla: „Počkej, já ti to schovám; nějaký čas to nesmíš do školy nositi, sic bys se prozradil, vzali by ti to a k tomu byl bys ještě trestán“!

Vidíte, *to byl ten první základ a návod ku krádeži od vlastní matky!* Chlapci se to zalíbilo, první krádež se mu podařila, nebyl vyzrazen a

doma dostalo se mu za to ještě pochvaly. I pokračoval dále; z počátku kradl nepatrné malichernosti, posléze nosíval domů již čisté sešity, perořízky, knížky a vůbec co se mu dalo; dobrá matinka (?) všechno pěkně uklidila, „aby prý to žádný nepoznal a tím synáček její se nevyzradil,“ říkávala obyčejně. Podařilo-li se našemu „klučikovi“ některému spolužáku nějaký ten „krejcárek“ aneb snad ještě více „uloviti“, to teprve byla voda na jeho mlýn! Penízky však nenosíval mamince domů, neboť vidíval, jak mnozí jeho spolužáci rozličné mlsy si kupují a do školy přinášejí; i také on si jich chtěl dopřáti a ulovené penízky vždy pěkně promlsal. Ještě více lovil takový lehkomyšlný a nadaný studentík v tatínkově a maminičině kapse.

To byl opět počátek bažení po pokrmech a mlskách, jež si mnohý člověk koupiti nemůže; musí se uskrovniti.

Dítka zámožných lidí a boháčů dostávají takové věci od svých rodičů, ačkoli bych s tím nikdy nesouhlasil; ale co dělati?

A tak to jde dále; synáček roste, má větší potřeby, nikoli snad na školní věci, neboť ty mu musí tatík jak tak koupiti; ale na „pamlsky“, a ty musí míti, stůj co stůj, jest již na to zvyklý. Se stářím rostou také větší požadavky a tu hledí, kde by mohl větší částku peněz uloviti. Ve škole a vůbec mezi „kamarády“ to nejde tak lehko, a co nyní? O to by bylo? I vždyť má tatínek i maminka domácí kasu, a na tu obrátil nyní svůj zřetel. Jak lehko jest tatínkovi, zvláště ale mamince ten nějaký desetiáček aneb dvacetniáček „vypáliti“, myslí si, že to není žádný hřích rodičům „krásti“; ale nechť takový lehkomyšlný sy-

náček jen se podívá, co praví písmo svaté. Tam stojí psáno :

„Syn, jenž okrádá rodiče své, podoben jest vrahu“ !

Z počátku to jde ovšem jen po tom „desetníčku“ aneb „dvacetníčku,“ později však se mu „přilípne“, dá-li se to totiž dělati, i ta nějaká „zlatka“ nebo pětka, a tak to jde, dokud to rodiče nezpozorují; ale jakmile přijdou mu na tuto *smutnou* stopu, ovšem že udělají tomu konec, *ale bohužel jest již obyčejně pozdě!*

Co zbývá takovémuto „kvítku“, aby si zao-
patřil peněz na svůj již započatý zbýralý život? Však on si již pomůže, vždyť jest „studentem“ středních škol a tu jest mnoho, ba přemnoho věcí ku „štípnutí“; jsou tu knihy, které mají již větší cenu, jsou tu rýsovadla a jiné cenné věci. Rodičům namluví také, že potřebuje více peněz na tu neb onu knihu, že nechtě polámal ve škole nějaký fyzikální stroj, že potřebuje na sbírky panu profesorovi atd. Na takovéto věci drží nyní „na-
háňku“ tak dlouho, až se prozradí; *„vždyť se chodí se džbánem tak dlouho ke studni, až se ucho utrhne,“* praví staré přísloví. A tak se to obyčejně stává s takovými „začátečníky zloději.“

A jaký pak jest asi konec takového „studenta“?

Ovšem že dle zákona musí býti ze škol vyloučen. Na učení řemesla nějakého to nejde, na nádennickou práci se mu nechce, jest prý příliš vzdělaný (?) na to, ale peníze na zvyklé utrácení musí přec míti. Co tedy nyní? Doma „krásti“ není co, pustí se tedy do cizího „revíru,“ to jest: krade jinde, kde se mu co dá, tak dlouho, až jest lapen. Přejde pak do vězení, při opětovaném zločinu do žaláře, pak do těžkého žaláře a po přestálém trestu do káznice. A co potom, když

si odbyl žalář aneb snad i káznici, polepšil se snad a započal spořádaný život? Máme příkladů, že ze sta sotva jeden takový propuštěný káranec spořádaný život započal; ano naopak, tam se ještě přiučil tomu, co dříve nevěděl a neuměl.

Přijda domů, rodiče ho nechtějí doma trpět, v místě se ho každý straní, každý před ním dům svůj zavírá. A co se z něho nyní stane? Strávníkem je kriminálu anebo bývá ještě výše povýšen.

Zde musíme opět jen s dr. Bockem zvolati:

„Malé příčiny, veliké následky!“

A pročez, milí rodičové, mějtež na dítky své hned záhy bystrý zřetel, pozorujte pilně, co dítky domů přinášejí, a přinesou-li nějakou věc, i třeba z počátku dosti nepatrnou, zkoumejte a tažte se jich, kde a jakým způsobem k ní přišly. Možná, že se budou vymlouvati, že ji našly, ačkoli tomu třeba tak není; v tom případě přikážte jim a stůjte na tom, aby věc tu hned ve škole panu učiteli odezdaly a že se pak již ten přihlásí, kdo ji ztratil; možná také, že se při tom dozvíte, jest-li vám synek pravdu řekl. Tu ovšem, že byste vší mocí musili ho donutiti, jest-li ji odcizil, aby ji okamžitě majetníku navrátil a pak nesměli byste opomenouti dítě své za tento první přestupek přísně a citelně potrestati, neboť vezte, že *„z malé jiskry povstává oheň a z ohně pak přčasto zhoubný požár!“* A jiskra takováto počala ve vašem synkovi, a ta se musí rychle zašlápnouti.

Při tom však neopomeňte dítěti svému přiměřeného „nábožensko - mravného poučení“ dáti a do srdce mu vštípati „všudypřítomnost“ a „vševědoucnost“ Božskou a nespouštějte synka svého již více z očí.

Něco jiného jest to ovšem na středních školách. Tam již pilně pátrá důmyslný učitel aneb

professor, zpozoroval-li u některého žáka větší částku peněz aneb nějaké zbytečné snad dražší věci, po příčině, jak buď k penězům aneb k takovém věci přišel; on se nespokojí s ledabylou odpovědí, on musí té věci, jak se říká, na kloub přijíti a povolá k tomu po případě i katechetu a ředitele, a snad dle potřeby rodiče aneb stravovatele a vše učiní, aby tak „začátečníka studenta“ od předčasné záhuby zachránil.

Zde ovšem zase jen může nábožensko-mravné ponaučení na takového žáka blahodárně účinkovati. Že na takové žáky bystřejší a přísnější dozor jak ve škole tak i na ulici ze strany profesorů, rodičů a svědomitých stravovatelů nesmí scházeti, samo sebou se rozumí.

Méně žáků na středních školách by zbloudilo s pravé cesty, méně by jich zanedbávalo své povinnosti, méně by jich propadlo, kdyby měli hlubší mravní zásady a živou víru!

Pokročme dále ještě ku některým i mnohdy zhoubným vadám, jakých u mládeže útlé i dospělejší nalézáme a které jen pouze původ svůj mají v „beznáboženském“ vychování.

Jedna taková veliká a zhoubná vada u mládeže jest *lhaní* čili *lež*, což náleží již do *osmého přikázání Božího*, o kterém budeme nyní rozvažovati.

Lež jest již sama o sobě ohyzdná vlastnost a nepravost; vždyť staré přísloví dí:

„Lež má krátké nohy.“

„Kdo lže, ten krade.“

„Mladý lhář, starý zloděj“!

A tak bychom mohli ještě celou řadu takovýchto pravdivých přísloví o „lži“ uvést, a přec mnozí rodiče na tato přísloví starých předkův našich docela zapomínají, dítky své sami ještě ku

lži svádějí a je tak poznenáhle do jisté záluby téměř ženou.

Jak často slýcháme otce i matku synáčka svého naváděti, říkající: „Až se tě pan učitel zítra zeptá, proč jsi dnes ve škole nebyl, řekni, že jsi stonal, co za tím klouček ledakdes pobíhal. Spáchal-li synáček někde na ulici nějaký nedovolený „kousek“ a přišla-li na něho do školy žaloba, tu mnohá matka místo co by měla dítě své poučiti, aby se věrně přiznalo a polepšení přislíbilo, ještě je navádí, řkouc: „Nepovídej nic na sebe, stav se, žes nevinen a řekni, že o ničem nevíš.“ Jest-li „nadějný“ její synáček svému spolužáku něco odcizil, a prozradilo-li se to na něho, tu jest opět hned matinka „s dobrou radou“ (?) po ruce a poučuje hošíka, aby se na žádný pád nepřiznával a jen aby ustavičně říkal, že to „našel.“

Nuže, tudy vidíme, jak mnozí rodiče hned záhy dítky své ku *lži a přetvařování* se navádějí a je učí, aby se tak stavěly, nepomyslíce na to, že takovéto na první pohled zdánlivé „malichernosti“ (ve skutečnosti jsou to ale již ohavnosti) s nimi rostou a častokráte k hrozným činům je přivedou.

Co jen povstalo skrze „lživé děti“ různic, půtek a soudů mezi krevními příbuznými a sousedy! Skrze lživé děti stali se ze starých dobrých přátel zarytí nepřátelé a toto nepřátelství trvalo mezi nimi třeba až do smrti!

A podívejme se nyní do středních škol, do kterých tací již „prohnaní lháři“, kteří obyčejně i zhýralý život také započali, vstoupili. Pozorujte jen po vzdálí, jaký „manévr“ tito „hoši“ tam provozují!

Vylhané podezřívání, křivé žaloby, křivé svědectví a přísahy ze msty a podvodu, pomluvy, tajné nepravdivé udavačství, nadávky atd. bývají na denním pořádku! Jak často stává se, že mnohý nevinný a spořádaný žák si to „odnese“, shrnulo li se na něho více *křivých svědků*, s kterými nechtěl držeti!

Ze lži pochází nejvíce podvodů, o čem se téměř denně u trestních soudů přesvědčiti můžeme. Máme na sta takových prohnaných podvodníků, kteří, místo co by měli poctivě chléb svůj si vydělávati, takřka celé dni ledakde se potloukají, ve vinárnách, v hostincích a rozličných krčmách celé dni vysedávají a nemajíce ani krejcaru v kapse i třeba hlad trpí, avšak poctivě pracovati přec nechtějí, nelíbí se jim to.

Tu přemýšlejí, jak by někoho „napálili.“ Pracuje jich obyčejně hned více do kompanie.

A takovýchto pověstných a „vypraktikovaných“ podvodníků potlouká se po Praze a po okolí značná smečka. Pročež pozor na ně!

Tací „prohnání“ podvodníci odbyli si obyčejně dvě, tři aneb na nejvýš čtyři třídy střední školy; dále to nešlo. Avšak nechť ti okážou školní vysvědčení a podívej se tam na známku z „mravů“; zajisté že tam moc dobré nespatriš.

Tito chlapíci přišli do středních škol buď hned z domova již jako „prohnání lháři,“ aneb ve škole od svých „kollegů“ se pokazili.

Hleďme, toť jsou jen samé „vymoženosti“ nynějšího „moderního“ vychování, postrádajícího všeho nábožensko-mravného rázu!

A přec naši odpůrci liberálové a jejich lživé, noviny a „plátky“ pro delší trvání takového vychování horují a všemi prostředky harcují.

Myslím, že jsem zde dosti patrně dokázal, kam to může „lež“ přivést.

IV.

Není ale na tom dosti, jest-li žáci středních škol pouze jen dle desatera přikázání Božích žijí. Střední školy, mají-li býti skutečně „náboženskými“, musí o to pečovati, aby katolická studující mládež i *patero přikázání církevních* přísně zachovávala, dle nich se řídila a také žila. Zdali však se tak děje za nynější doby, pochybuji silně o tom, a proč? To povím na konci úvahy své o těchto přikázáních církevních.

Než zkoumejme to bedlivěji a přesvědčíme se, že ta naše nynější mládež přikázání církevních *buď velmi málo si všímá aneb docela nic!* Bohužel!

Co se týče *prvního a druhého* přikázání církevního, pojednal jsem dosti zevrubně o tom dříve.

Ale přistupme nyní ku *třetímu přikázání církevnímu*, a tu teprve přijdeme na hrubé a hříšné přestupky, čelící přímo proti tomuto přikázání, které nám katolickým křesťanům velí „*ustanovené posty zachovávat*“.

Tažme se, jest-li pak se u nás *v pátek* půst zachovává? A přec jest každý katolický křesťan povinen na tento den masitých pokrmů se zdržeti! Jdi jen, milý čtenáři, ve větších i velkých městech dům od domu a ujišťuji tě, že velmi, ano velmi málo domů nalezneš, kde se „postí“, t. j. požívání masitých pokrmů se zdržují. Naopak přesvědčíš se, že právě v tento den v mnohém domě i *dvoje maso* na stůl přichází; dítky a studující mládež sedí u stolu při společném obědě! Neděje se to, abych tak řekl „naschvál“ ku zlehčování naší sv. víry a sv. náboženství?

Katecheta ve škole přednáší a vysvětluje o „postech“, které církev svatá ustanovila a je zachovávatí přikázala, a bohužel! dítky a studenti vidí doma toho opak! Co pak si asi tato mládež pomyslí? Není to již počátek štípení a zakořeňování lhostejnosti v konání povinnosti pravého katolíka? Není to již návod k neposlušnosti církve svaté a duchovních představených? Neuvádí se tím v posměch církev svatá a její přikázání?

A přec sám Syn Boží, Ježíš Kristus, přikázal, abychom církve jeho poslušni byli a to těmito slovy:

„Kdo vás slyší, mne slyší; kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá; kdo pak pohrdá mnou, pohrdá tím, kdož mne poslal (Bohem Otcem)“. (Luk. 10, 16.)

„Jestliže kdo ani církve neuposlechné, budiž tobě jako pohan a publikán.“ (Mat. 18, 17.)

Ovšem, že mi mnohý otec namítne, že by bez masa tento páteční den ani nevydržel! I můj Bože, snad by za ten jeden den již nezemřel, když po šest dní v týdnu masa až do sytosti se najedl, ten ubožák!

A dejme tomu, že i v pátek musí (?), vlastně chce, maso míti, nechť ho tedy požívá, ale nikoli před dítkami a mládeží vůbec; těm ať se uvaří postní strava. Což pak jsou mléčné a moučné pokrmy, luštěniny a vejce nezdravé, aneb snad škodlivé? Naopak; lékaři radí, aby se dítkám mléko, mléčné pokrmy, luštěniny a vejce v hojnosti poskytovaly!

Jak se „čtvero suchých dnů“ tak zvaných „kvatembrů“ v takových domech zachovává, nechci o tom ani slov šířiti.

Když se tam nezachovává jedinký postní den v týdnu, jak pak by se tam zachovávaly dle předpisu církve svaté *tři posty* týdenní, totiž ve středu,

v pátek a v sobotu! A jak lehko jest přec i tohoto zbožného církevního nařízení uposlechnouti; vždyť jest to jen čtyřikráte do roka!

A jak daleko dospělo větší katolické studentstvo středních škol, můžeš se o tom, milý čtenáři, sám přesvědčiti; jdi jen v pátek do hostinců a uvidíš, jak si pochutnává na rozličných masitých pokrmech a to právě nejen v pátek, ale i ještě o větších postních dnech; a proč právě o těchto posvátných dnech? tážete se. Inu naše nynější studující omladina chce tím ukázati, že jest již pokročilou, že církev svatou a sv. náboženství považuje za hlouposti a zpátečnictví.

Od koho pak ale dostala k tomu základ a návod? Od kohož jiného než od svých rodičů a často i od mnohého z profesorů! Tak mnohý nerozvážný otec, obyčejně při obědě, když celá rodina u stolu po hromadě sedí, o svaté církvi a její zařízeních, ba i o velebném duchovenstvu opovržlivě mluví a ze všeho posvátného jen samé úsměšky si tropí.

Avšak máme také mnoho takových synků, kteří přicházejí do větších i velkých měst na studie z domova ještě nezkaženi a nábožensko-mravně vychováni. Mnozí z nich přijdou k takovému *nesvědomitému stravovateli*, jenž nikdy se nepostí a snad ani za celý život svůj se nepostil, neboť říká, že na takové hlouposti nedrží. Tu se v pátek i o čtvero suchých dnech předkládá studentkovi k obědu maso a k večeři nějaká ta uzenina. Ubohý chlapec zpočátku zpečuje se to jísti, věda dobře, že by se prohřešil a říká, že to doma o postních dnech nikdy neměli a také že on to jísti nebude.

Ale tu naň hned spustí čistý panstravovatel, a praví, že mu „extra“ vařiti nebudou, a uvádí

mu docela *nemístné* přísloví: „Jez doma, co máš, a u lidí, co ti dají“, a neopomine při tom opět hned z přikázání církevních posměch si dělati.

Jinde ve světě tomu tak není. A jděte se jen přesvědčit, milí čtenářové, do některých krajin jižního Tyrolska, do Italie, hlavně do okolí Říma a do jižní Francie, tak tam ještě až po dnešní den naleznete nejen jednotlivé rodiny, alebrž celé osady, které nejen v tyto ustanovené týdny i „kvatembrové“ posty, nýbrž po celý advent i postní čas, kromě neděle, masitých pokrmů se zdržují a vše olejem mastí. Mimo nás až příliš zliberalisované Čechy zachovávají všickni Slované přísné posty a jsou také přísně náboženského smýšlení.

Znám přemnoho lidí a mezi nimi též mnoho vzdělaných pánů, kteří poslední tři dni v pašijovém týdnu, totiž na Zelený čtvrtek, Veliký pátek a Bílou sobotu ten nejprísrnější půst drží, tak že v tyto dni téměř ničeho do úst nevezmou; to samé činí o tak zvaném „Štědrém dnu“, až po tom v kruhu domácím po vykonané dlouhé, společné modlitbě povečeří.

Nuže, zde vidíme, jak svědomitě zachovávali a až posud zachovávají praví katoličtí křesťané přikázání církevní. A přec z nich žádný nezemřel, ba ani tím nejmenším na zdraví svém si neublížil.

A kdo pak asi toho všeho nese vinu, že za nynějších časů svatá víra a zbožnost u lidu, ano již hned u mladého studentstva, tak úžasně klesá?

Inu zde nemohu opět jinak říci, nežli že ta největší vina padá jen na naše „křiklouny-liberály“, kteří, nemajíce sami žádné víry ani žádného náboženství, buď ústně ve společnostech aneb tiskopisy jen samou potupu, hanu a zlechčování pro katolickou církev a její ustanovení mají.

A takovéto čisté listy čte naše mládež, čte je lid a pročez nedivme se nynější nevázené prostopášnosti!

Vidíte, vy falešní proroci, jakou otravující potravou krmíte naši mládež a náš lid, který neznaje vás, vám často na „lep“ sedá!

Pročez volám k vám, vy rodičové, pěstounové a stravovatelé, dbejte svědomitě o to, aby dítky vaše, vaši svěřenci nebyli katolíci pouze jen dle jména, ale byli jimi také dle skutků; podporujte všemožně ve výchování školu a učitelstvo a takto, dávající mládeži sami dobrý příklad, tato zajisté hojného a dobrého ovoce ponese. Především ale dbejte, aby studenti vaši u řádných katolických rodin byli ubytováni, které otcovsky by se o ně staraly a žádné přechmaty jim netrpěly.

O čtvrtém přikázání církevním nedá se zde mnoho mluvit, ačkoliv by se mohlo ještě ledacos v této velmi důležité povinnosti katolického křesťana zlepšiti a zdokonaliti, a to obzvláště v nynější povážlivé době.

Co se týče naší studující mládeže, tak ještě činí v tomto pádu za dost, jelikož jest to zákonem školním přikázáno, aby mládež středních škol *třikrát* do roka k sv. zpovědi a k sv. přijímání šla. Ale nebýti toho předpisu a bylo-li by nynější studující mládeži ponecháno na vůli přijímání svatých svátostí pokání a nejsvětější svátosti oltářní, tu bys uviděl, laskavý čtenáři, kolik by jich tak asi vykonalo z dobré vůle a z přesvědčení tuto před důležitou povinností každého katolického křesťana! Myslím, že sotva asi tak *třetina ze všech*, a sice to jen ti žáci ze zbožných a spořádaných rodin, a tu dospějeme opět jen k té přesvědčenosti, že to vykonávají jen z „musu“, bojíce se školního

trestu, nikoli ale z užitečnosti a prospěchu pro spásu duší svých a dle předpisu a přání církve svaté!

Naši nynější „biřičové“ a „novomodní liberální hlasatelé pokročilého ducha“ a jimi pěstované a do celého světa bubnované morálky (?) se již dostatečně o to postarali, aby naše bujará studující i nestudující mládež vším, co církev svatá předpisuje, opovrhovala a ze všech posvátných obřadů jen posměch si dělala. Stokráte, ba i tisíckrát slyšel jsem na své vlastní uši, jak se ten neb onen učený (?) civilisátor vysmíval, řka, že prý jest zpověď to největší hlupství a patří prý jen pro sprostý a nevzdělaný lid!

Nebylo by tak zle, kdyby páni professorové dobrým předcházeli příkladem.

Nebylo by dobře, kdyby i nyní sbor učitelský společně se žáky, aspoň při čase velikonočním, ku svaté zpovědi chodil a ku stolu Páně přistupoval, tak jak to dříve bývalo? A jak to bylo krásné a slavné! A právě nynějšího času, kde studující mládež naše v nábožensko-mravném ohledu vůči hledě klesá, jsouc kažena protináboženskými časopisy, rozličnými znemravňujícími plátky a jinými hanebnými knihami, by to zajisté zázračné účinkovalo, kdyby žáci viděli, jak celý sbor učitelský v čas velikonoční s nimi společně ku sv. zpovědi jde a před nimi ku stolu Páně přistupuje. Myslím, že by tím páni učitelé snad na své cti a postavení svém neutrpěli, aniž by se snížili, to nikoli; naopak, v jaké cti a vážnosti by mělo zbožné obecenstvo stav učitelský a jak by žactvo pohlíželo na své pány vůdce, již zde jako vzor zbožnosti mezi svými chovanci stojí a jich tak krásným příkladem předchází. Vždyť to činívali dřívější páni učitelé a professoři, a vizme jací zna-

menití mužové a učenci to byli a ještě jich až posud z nich mnoho žije.

Ovšem že se opět na mne vyřítí známí křiklounové, budou mně spílati a řeknou, že chci i též střední školy v „kutnu kněžskou“ obléci. Avšak já si myslím a doufám, že se mnou též stejně smýšlející páni učitelé a professori souhlasiti budou, že jest lépe jíti tam, kam nás povolání naše volá a k čemu nás svatá povinnost víže, nežli tam, kam rozkolníci a neznabozi nás vlákati chtějí, oni rozdmychují rozkol mezi školou a církví a popouzejí učitelstvo proti duchovenstvu, čímž i mládež v ohledu mravo-náboženském náramně trpí; neboť *kde není shody, tam nelze nadíti se nějakého zdaru!*

A co se týče *pátého přikázání církevního* bylo by též ledacos říci ohledem na nábožensko-mravné vychování studující mládeže.

Jest-li pak kdo slyšel, aby za dřívějších dob v času adventním a postním dávaly se *plesy veřejné i domácí*? Zajisté ne, a nyní? Vezmi jen, rozmilý čtenáři, noviny do rukou a uvidíš v oznamovateli zábav a plesů, kterak se v tom aneb onom hotelu aneb hostinci v zapovězený čas věnečky a plesy odbývají, při kterých ovšem naše omladina a bujará studující mládež (často ještě nedospělá) scházeti nesmí.

Mnohá pečlivá matinka, mající několik, třeba ještě nedospělých dcerušek, uspořádá také obyčejně v tento církevně zapovězený čas „domácí ples“, ku kterému ovšem mladých studentů si nazve, a tu se tančí, jí a pije o všechno pryč, *ačkoli že takovéto „domácí plesy studentské“ školskými zákony přísně zakázány jsou*; ale to nic nevadí, však ono se to, obzvláště ve velkých městech, neprozradí!

Ba i mnohý nesvědomitý stravovatel sezve si mladých studentíků a nedospělých děvčat do svého bytu a vystrojí těmto, takřka ještě dětem v adventní neb postní čas domácí ples. Má-li piano doma, tu jest o pianistu hned postaráno, a není-li toho, tak se objednají tři neb čtyři hudebníci a domácí zábava jest hotova. Studenti se složí na hudbu, pivo a jídlo, a domácí hostitel nejen že z toho nemá prážádné škody, nýbrž jen pouhý užitek — totiž jí a pije s veselou mládeží. Inu „kšeft“ je „kšeft“.

Není to svádění o kazení mládeže? Není nevážnost k nařízením církve svaté?

Na tyto nešváry, které studující mládež jen znemravňuje, měly by sbory professorské a učitelské zvláštní a bedlivý dozor míti a při každém takovém přestupku čelícímu proti zákonu a církevnímu nařízení se vši rázností zakročiti a ony pořadatele takových „domácích plesů“ k přísné zodpovědnosti hnáti a po případě i třeba stíhati, a ony žáky, kteří na těchto „plesích“ podílu brali, jak náleží pokárati.

* * *

Myslím tedy, že tímto zde naznačeným způsobem by se nechalo dobře nábožensko-mravné vychování studující mládeže na nynějších středních školách provésti, tak aby již kleslý nábožensko-mravný duch u mládeže naší opět se vzkřísil a také zachoval; tím se jen vštípí mládeži již záhy úcta nejen před božskými a církevními, alebrž i světskými, t. j. zemskými a říšskými zákony.

Škola nemá pouze ten úkol, aby mladíky jen „vědecky“ vzdělávala; neboť již samo písmo sv. praví:

„Což jest platno člověku, byť všecken svět získal, duše pak své škodu trpěl?“ (Mat. 16, 26.)

Škola musí zřetel, a to sice ten hlavní zřetel na to bráti, aby Bohu, církvi, národu, vlasti a státu nábožensko-mravné syny odchovávala, aby z nich pak se stali statní a poctiví muži a věrní poddaní našeho nejmilostivějšího císaře a krále, aby nám odchovala takové muže, jimž jest sv. víra a náboženství, mrav a pravda, jakož i poslušnost nejen božských a církevních přikázání, nýbrž i světských zákonů a nařízení nade všecko!

A jinak se toto vše nenechá ani provésti, leč jen když se v ústavech těchto nábožensko-mravný duch úplně zakoření a uhostí; a ten zde musí vládnouti a vše na skrz proniknouti!

Ale tu se nám zase postaví naši nejúhlavnější odpůrci, známí to „křiklouni“ vstříc, jimž jest sv. víra a sv. náboženství „ničím“, plnění božích i církevních přikázání považují za „zpátečnictví“, ze zařízení církve sv. tropí si jen samé „oušklebky“ a „posměch“; jim jest pravda „solí v očích“, jelikož jen samou lež a klam mezi dobrým naším lidem rozhlašují a jej z té pravé cesty pořádku svěsti hledí. Jim není dosti na tom, že všecko, co jest mravně-náboženským duchem nadchnuto, tupí a haní; oni i napadají v zuřivosti své poctivé a spravedlivé muže, kteří nehynoucích zásluh o národ, vlast a říši si vydobyli. Tito „čistí“ hlasatelé rozkolu a sváru ani neštítí se onoho velikomyslného a šlechtného muže, který z pouhé lásky ku vlasti a národu svému 200.000 zl. na založení česko-slovanské vědecké akademie v Praze daroval, jako *zbědovaného netvora* ve svých hanebných „plátkách“ uvést! Co tomu říkáš drahá vlasti a milý národe?

Ba oni nenechávají na pokoji ani naše povětivé noviny a časopisy, které lidu svému jen *ryzou pravdu* přinášejí, jej poučují a jsou mu věrnými a pravými rádci; a proto, že tyto nám upřímné noviny jejich klam a lži, jakož i nekalé „manévry“ jejich odhalují a svatého náboženství, velebného duchovenstva a našich pravých vůdců se zastávají a nedopouštějí, by se jim křivdilo: proto bývají tyto skutečně *statné* noviny a časopisy od nich téměř denně „kaceřovány“ a „napadány“! Avšak soudný, spravedlivý a nestranný čtenář uhodne hned, oč jde těmto „liberálům“; on ví a jest pevně o tom přesvědčen, že jim *nejde o blaho národa, vlasti a státu, on ví, že jim jde jen pouze o jejich vlastní zisk!*

O jejich rozkolnických, jen samou lež a klam hlásajících časopisech platí to, co napsal německý básník Gellert a co si může každý důmyslný a soudný čtenář novin a časopisů domysli. Právíť:

„Nelíbí-li se písmo tvoje znalci, tedy věz, že nestojí za nic; dostane-li se mu však pochvaly od „bláznů“, tu jest čas, abys je roztrhal a zahodil!“

Tito naši „čistí“ moderní liberálové usilují tedy všemožně o to, aby naše mládež postrádala všeho nábožensko-mravného vychování; oni rvou jí mocně víru, sv. náboženství a všecku zbožnost ze srdce; oni chtějí, aby v nic nevěřila, co Bůh zjevil a co nám svatá katolická církev k věření představuje; oni hledí ji odciziti Bohu a církvi, nepomýšlejíce na to, že bychom si takto celou armádu „Vasmundů“, „Šenků“, a těmto podobných pověstných „hyen“ a „tygrů“ vychovali!

Ano, jeden „odborný“ list v tomto ohledu šel ve své zuřivé přemrštěnosti tak daleko, že nedávno nemohl dosti oceniti potřebu a důležitost

školy nynější a její neodvislost ode všech náboženských „sekt“.

Inu vidíte, tito bohaprázdní zuřivci opovažují se svatou, samým Bohem založenou církev a veškeré katolíky nazývati „sektou“! Katolické náboženství, které jest přec v rakousko-uherském mocnářství od nepamětných dob za „státní náboženství“ prohlášené, odvažují se ve své zaslepené zvrhlosti nazvati „sektářstvím“! Dle jejich úsudku jsme tedy my všickni katolíci pouzí „sektáři“, tak asi jako Mennonité, Kvakéři, Unitáři.

Rozvažujte, drazí čtenáři, není to *drzé urážení našeho svatého náboženství*? *Není to rouhání proti svaté církvi samým Bohem ustanovené*? Co tomu říkáte, drazí věrní katolíci?

Takovíto štváči jsou daleko ještě horší, nežli onen zlopověstný „Thomas“, vynálezce „pekelného stroje“, neboť on pomocí onoho hrozného stroje přivedl množství nevinných lidí pouze jen o tělesný život; naši štváči a „moderní liberálové“ chtějí, kdyby se jim to dle jejich chuti a přání podařilo, veškerou naši mládež nejen o duševní život připravit, nýbrž tutéž i tělesně zkazit, v nivec uvést a tak celou generaci do bezedné propasti zkázy uvrhnouti!

Ale nechť si zapamatují tito škůdcové a rušitelé všeho pořádku a klidu ona slova, která sám Spasitel náš pronesl; pravilť totiž:

„Běda člověku tomu, skrze něhož pohoršení pochází; lépe by mu bylo, aby zavěšen byl žernov osličí na hrdlo jeho a byl pohřžen v propast mořskou“. (Mat. 18, 6. 7.)

Avšak nechť pamatují si to dobře ti „čistí“ pánové, kteří víru tupí a v posměch přivádějí, poctivé a nezištné lidi zlehčují: oni neujdou jednou zajisté zaslouženému trestu a všeobecnému opovržení!

Nechť si jen zpomenou na ono podobenství o „*koukole mezi pšenici*“, které Kristus Pán při jedné příležitosti lidu kázal; pravil:

„Člověk naseł dobrého semene na poli svém. Tu přišel nepřítel a naseł koukolu mezi pšenici. Když pšenice vzrostla, ukázal se i koukol. I přistoupili služebníci a řekli: „Pane, zdaliž jsi naseł dobrého semene na poli svém? Odkudž se má tedy koukol?“ Odpověděl jim: „Nepřítel to učinil“ a doložil, řka: „*Nechte ať obě spolu roste až do žní, pak seberte nejprvé koukol, a svažte jej v snopky k spálení; ale pšenici shromážděte do stodoly mé!*“

A tak se také stane těmto rozkolníkům, rušitelům všeho klidu, hlavním škůdcům vší jednoty a hanobitelům všeho pro mládež prospěšného; neboť národ náš je a jejich záměry většinou zná a jako ten „koukol“ je odstrčí, a tak si sám pořádek zjedná, *aby již přec jedenkrát „svatá jednota“ a láska mezi dobrým lidem českým se uhostila*, svatá víra se opět upevnila a sv. náboženství v srdci jednoho každého katolického křesťana oživilo a v pravé křesťanské lásce vzplanulo! A za jisté že pak oni „*vytloučenci*“ padající, konečně zvolají:

„*Ty se svatou církví spojený národe, tys zvítězil!*“

Podobně pak též zvolají, jako někdejší římský císař Julián Apostata čili „Odpadlík“, který sv. církev a křesťany ukrutně pronásledoval, byv ve válce hrotem smrtelně raněn, klesaje zvolal:

„Kriste, Tys zvítězil“!

Nákladem Cyrillo - Methodějské knihtiskárny
(J. Zeman a spol.)

vyšly následující spisy:

LISTY A KVĚTY.

Básně Vojtěcha Pakosty.

Cena 80 kr.

„Listy a květy“, které obsahují sedm tiskových archů, jsou rozděleny ve dva oddíly, z nichž první: „Znělky šumavské“ podává rozkošných 50 básniček, některé z nich jako ukázka uveřejněny v „Zlaté Praze“ a ve „Vlasti“ s velice pochvalnou potkaly se kritikou. Druhý oddíl: „Různé zpěvy“ zahrnuje v sobě cyklus rozličných básní, vesměs formou i obsahem dokonalým. Úprava „Listů a květů“ Pakostových jest velmi vkusná, pročez básně ty co nejvřeleji doporučujeme.

VALERIE,

nebo-li:

jak křesťané opouštějí vítězně katakomby.

Historická povídka.

Napsal **Antonín de Waal.**

s povolením spisovatelovým dle druhého opraveného vydání
po česku spracoval

JOSEF MERGL.

Stran 280.

Cena 80 kr.

Povídka tato pro svůj velmi zajímavý a poučný děj neměla by v žádné křesťanské rodině chyběti.

K dostání v knihkupectví Cyrillo-Methodějském
(Gustav Francel)

v Praze, Malé náměstí č. 143—I.

Nákladem knihtiskárny Cyrillo - Methodějské

(J. Zeman a spol.) v Praze

vyšel za redakce Vojtěcha Pakosty

Vlastenecký Poutník,

kalendář pro katolíky na obyčejný rok 1889

== (ročník XXI.) ==

Cena jednoho exempláře 50 kr., na tucty za 4 zl. r. m.,
proti hotovému zaplacení dává se na tucet jeden výtisk ná-
davkem.

Kromě rozmanitého obsahu zvláštní ozdobou „Poutníka“ jest (jakou se málo který jiný kalendář vykázati může) letošní obraz titulní: *Poutní místo „Stará Boleslav“*. Skvělý barvotisk pečlivě a věrně dle fotografie ve 12 barvách na hladkém papíře provedený.

Tímtéž nákladem vyšel

Svato-Václavský kalendář

na obyčejný rok 1889 (ročník desátý)

s rozmanitým obsahem.

Redaktor Vojtěch Pakosta.

Cena jednoho exempláře 30 kr., na tucty za 2 zl. 40 kr.

I k tomuto kalendáři přiložen jest jako titulní obraz: *Poutní místo „Stará Boleslav.“*

K dostání v knihkupectví Cyrillo–Methodějském

(Gustav Francel)

v Praze, Malé náměstí č. 143—I.